

Styre: Fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet
Styresak: 60-23
Møtedato: 13.06.23
Journalnummer: 2023/1803

FREMTIDENS 5. STUDIEÅR

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	2
2. Utviklingstrekk av betydning for utformingen av 5. studieår	3
3. Den overordnede målsettingen for 5. studieår: faglig fordypning og opp-læring til selvstendig arbeid	4
4. Strukturen på fremtidens 5. studieår – helårslinjer som ambisjon, fordypningsemner på 20 studiepoeng som et skritt på veien.....	5
5. Masteroppgaven på fremtidens 5. studieår – omfang og innretning	7
5.1 Innledning.....	7
5.2 Masteroppgavens omfang og spørsmålet om en separat opplæringsdel	8
5.3 Andre endringer av JUS399: Plikt til å motta veiledning, justerende muntlig eksamen, innarbeiding av muligheten for å ha ekstern skriveplass mv.....	13
6. Fordypningsemner på 20 studiepoeng.....	15
7. Engelskspråklige spesialemner på 10 studiepoeng.....	18
8. Virkemidler: Spørsmålet om obligatorisk tilstedeværelse på undervisningen	18
9. Utveksling på 5. studieår	21
10. Særregler og unntak.....	23
10.1 Forskerlinjen	23
10.2 JUS396 Masteroppgave (60 sp).....	23
10.3 Fakultetets LLM-program i EU/EØS-rett og LLM-program ved UiO og UiT.....	24
10.4 Engelskspråklige «pakker» på tre spesialemner/engelskspråklige årslinjer	24
10.5 Jussformidlingen (JUS325 <i>Retts hjelp</i>).....	24
10.6 MAJUR-2	25
11. Spesialisering på vitnemål	26
12. Godkjenning av emner tatt ved andre norske institusjoner	26

13. Andre endringer av betydning for læringsmiljøet på 5. studieår: Flytting av gjentak til kontinuasjonseksamen i august	27
14. Administrative og økonomiske konsekvenser.....	27
15. Kort oppsummering og forslag til vedtak:.....	28
16. Vedlegg.....	29

1. Innledning

Arbeidet med reformen av 5. studieår som skal iverksettes høsten 2025, reiser en rekke spørsmål av faglig, administrativ og ressursmessig karakter. I denne saken bes fakultetsstyret om synspunkter og føringer for det videre arbeidet. Styret vil bli forelagt en vedtakssak, med forslag til reglementsendringer, på et senere tidspunkt.

Som fakultetsstyret ble orientert om i møtet 1. februar 2022 (styresak 9/22, jf. [vedlegg 1](#)) har behovet for en reform av 5. studieår på masterprogrammet i rettsvitenskap vært diskutert i flere år. En arbeidsgruppe for å utrede spørsmålet ble etablert 8. mai 2020, og den la frem sin innstilling 15. februar 2021 ([tilgjengelig her](#)). Innstillingen ble sendt på høring internt på fakultetet, og det kom inn 14 høringsuttalelser ([tilgjengelig her](#)). I kjølvannet av høringsrunden ble det gjennomført et digitalt allmøte 6. mai 2021, men oppfølgingen av rapporten ble forsinket som følge av at pandemien la beslag på mye av kapasitet i fakultetsledelsen.

Ved årsskiftet 2022/2023 ble arbeidet tatt opp igjen, og en hel dag av fakultetsseminaret på Solstrand 10.-11. januar 2023 ble viet til utfordringene knyttet til 5. studieår og mulige løsninger på disse. Høringsrunden og de etterfølgende diskusjonene, senest på Solstrandseminaret i år, viser at det er ulike oppfatninger om flere av arbeidsgruppens forslag.

Mens arbeidet med implementering av reformen av 1-3. studieår har pågått, har både indre og ytre forhold av betydning for utformingen av 5. studieår endret seg. Det har også blitt avdekket spørsmål og løsningsmodeller som så langt i liten grad har vært diskutert. Dette er bakgrunnen for at styret nå bes om synspunkter og treffe vedtak for slutføringen av reformarbeidet.

Som et ledd i saksforberedelsen til nærværende styresak ble det sendt ut et [utkast til styrenotat](#) sendt på høring ved fakultetet.

Det kom inn høringsinnspill fra følgende:

Erling Johannes Husabø

Skatterettsgruppen ved Guri Lindblad med flere

Tarjei Ellingsen Røsvoll og Martin Mindestrømmen

Immaterialrettsmiljøet v/Tore Lunde og Torger Kielland

Innspillene følger vedlagt ([vedlegg 2](#)).

Innspillende sluttet seg i hovedsak til den overordnede målsettingen og modellen for den foreslåtte reformen, men det ble gitt en rekke innspill på mer detaljert nivå som vi vil ta med oss videre i den konkrete utformingen av modellen.

Høringen ble behandlet av SU i møte 5. juni 2023 (SU sak 23/23-2). SU fikk lagt fram utkastet til reform av femte studieår som ble sendt på høring til alle ansatte våren 2023, forslaget til læringsutbyttebeskrivelse for opplæringsdelen til masteroppgaven, og de tre høringsinnspillene som kom innen fristen, til uttalelse. SU fikk også en kort muntlig orientering om innspillet fra fakultetets immaterialrettsmiljø ved Tore Lunde og Torger Kielland som kom inn etter papirene til SU-møtet ble sendt ut. På tidspunktet for SU-møtet hadde det ikke kommet skriftlig innspill fra studentene, men hovedtrekkene i studentenes tilbakemeldinger ble tatt opp muntlig.

Etter å ha drøftet saken kom SU med følgende uttalelse:

Studieutvalget slutter seg til hovedtrekkene i notatet. Studieutvalget vil trekke fram at det må settes av tilstrekkelig ressurser til å bygge opp emner fra bunnen av, og å legge til rette for studentaktiv læring. Det må også jobbes videre med å få til en god sammenheng mellom JUS399 Masteroppgave og det foreslåtte emnet Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder (10 sp). Videre vil Studieutvalget understreke at det må være tilstrekkelige ressurser på plass før reformen gjennomføres, både på undervisningssiden og administrativt.

2. Utviklingstrekk av betydning for utformingen av 5. studieår

I de to årene som er gått siden arbeidsgruppen leverte sin innstilling, har fakultetsstyret truffet flere vedtak av betydning også for 5. studieår. De to viktigste er vedtaket om å opprette et engelskspråklig LLM-program i EU/EØS-rett (styresak 77/22, jf. universitetsstyresak 105/22) og vedtaket om å differensiere mellom bachelornivå (BA) og masternivå (MA) for de engelskspråklige valgmenene (styresak 76/22).

LLM-programmet er på 90 studiepoeng og inkluderer en masteroppgave som tilsvarer kravene som stilles til masteroppgaven på MAJUR. LLM-programmet er primært myntet på andre enn MAJUR-studenter, men det vil være åpent for MAJUR-studenter som har fullført 4. studieår. Dette innebærer at MAJUR-studenter som ønsker spesialisering i EU/EØS-rett vil kunne søke opptak på LLM-programmet og få spesialemer på til sammen 30 studiepoeng og masteroppgaven på 30 studiepoeng godkjent som 5. studieår. Med dette har i realiteten fakultetet fått på plass en spesialisert linje i EU/EØS-rett på 5. studieår, selv om fullføring av LLM-programmet innebærer at studentene forlenger studieoppholdet på fakultetet med et halvt år (30 ekstra studiepoeng).

Differensieringen mellom bachelornivå og masternivå for de engelskspråklige valgmenene, og de ekstra undervisningsressursene som er lagt inn i form av «masterclasses», gir håp om en nivåheving på de engelskspråklige spesialemerne som er tilgjengelige for våre 5. årsstudenter, selv om kompromissløsningen hvor mye av undervisningen vil skje samlet for BA-varianten og MA-varianten av disse emnene unektelig byr på utfordringer.

Det hører også med at fakultetsstyret i sak 109/22 fulgte opp arbeidsgruppens forslag om at det normalt kreves at studentene fullfører 4. studieår før de begynner på 5. studieår. Utformingen av 5. studieår kan derfor nå ta som utgangspunkt at studentene har studert juss i fire år og fullført alle obligatoriske emner på studieprogrammet.

For den videre diskusjonen om 5. studieår er det også av betydning at fakultetet i 2022 fikk en rapport om jusstudiets arbeidslivsrelevans, hvor det tas til orde for at fakultetet bør se på ulike muligheter for å styrke denne.¹ Rapporten ble lagt frem for fakultetsstyret 21. mars 2023 (sak 25/23). Dekan og fakultetsdirektør gav uttrykk for at arbeidsgruppens forslag om å opprette et eget praksisemne på 10 studiepoeng vil være vanskelig å realisere innenfor fakultetets nåværende administrative rammer, men at spørsmålet om styrking av studiets arbeidslivsrelevans må tas med i vurderingene av reform av 5. studieår. Fakultetsstyret tok dette til etterretning.

Parallelt med de interne prosessene på fakultetet har Handelshøyskolen BI, Universitetet i Agder og Universitetet i Stavanger alle fått godkjent planene om å opprette masterstudium i rettsvitenskap. Disse nye jusstudiene vil være generalistutdanninger som skal kvalifisere til tittelen jurist, men det er likevel grunn til å forvente at de nye lærestedene vil tilstrebe ulike spesialiseringer. BI tar for eksempel sikte på å utdanne kandidater med spesialisert kompetanse på forretningsjuss. Det kan hevdes at dette styrker behovet for spesialiserte masterlinjer også hos oss.

En annen utvikling som fremtidens 5. studieår må ta høyde for, er fremveksten av nye hjelpemidler som OpenAls samtalerobot ChatGTP. Det er først og fremst med tanke på masteroppgavene, hvor studentene i dag står svært fritt i valg av tema og vi heller ikke har noen krav til at de benytter seg av sin tildelte veileder, at det er behov for endringer for å sikre at det er studentenes eget arbeid som sensureres, og at sensuren gjenspeiler studentens innsikt i de tema som masteroppgaven omhandler.

3. Den overordnede målsettingen for 5. studieår: faglig fordypning og opplæring til selvstendig arbeid

Som redegjort for i sak 9/22 har oppfatningen av at det er behov for en nivåheving på 5. studieår stått sentralt i arbeidet med å reformere studieordningen av 2003. Det er først nå som det er etablert engelskspråklige valgemner på BA-nivå og utvekslingsmuligheter på 3. studieår at det er mulig å øke de faglige kravene til de spesialemner og de utvekslingsmuligheter som vi vil tilby på fremtidens 5. studieår uten å undergrave fakultetets ambisjoner; å tilby lavterskel utvekslingsmuligheter for våre egne studenter, å være et attraktivt reisemål for utenlandske studenter, og å få til reell interaksjon mellom våre egne og de utenlandske studentene på campus.

I saksforelegget i sak 9/22 sluttet dekan og fakultetsdirektør seg til arbeidsgruppens oppfatning av at nivået på dagens 5. studieår samlet sett er for ujevnt, og minstekravene for beskjedne. Dette ble også diskutert på Solstrand-seminaret 10. januar 2023, hvor det ble påpekt at denne virkelighetsforståelsen understøttes av de svært høye gjentakstallene vi opplever på de tre 4. årseminene (strafferett, rettergang og formuerett), hvor opp mot en

¹ Rapport og forslag fra arbeidsgruppen for arbeidslivsrelevans, 15. juni 2022. Arbeidsgruppens prinsipale forslag er at et nytt praksisemne plasseres på vårsemesteret på 3. studieår, men det er et forslag som det vil være vanskelig å følge opp uten større endringer av opplegget på dette semesteret.

tredjedel av kullet finner tid til gjentak av ett eller flere av disse store eksamenene i løpet av 5. studieår. Det er også betegnende at utenlandske innvekslingsstudenter, hvorav om lag halvparten bare har studert juss i to år før de kommer til oss og hvor engelskferdighetene er noe varierende, uten nevneverdige problemer tar spesialemer som forutsetningsvis er på MA-nivå, og tidvis tar flere emner per semester enn det som er ment å være full arbeidsbelastning (30 studiepoeng)². På Solstrand-seminaret ble det også vist til tilbakemeldinger fra veiledere om at sterke studenter synes å finne tid til opptil flere praktikantopphold parallelt med arbeidet med masteroppgaven (tidvis også kombinerte med gjentak av eksamener på 4. studieår), og tilsynelatende kommer i mål med oppgaver som oppnår gode karakterer til tross for en arbeidsinnsats som nødvendigvis ligger langt unna de 8-900 timene som forutsetningsvis skal brukes på JUS399 *Masteroppgave*.

Med tanke på det overordnede målet om faglig fordypning, finner dekan og fakultetsdirektør grunn til å fremheve hvordan arbeidsgruppen knyttet denne ambisjonen til den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen for studieprogrammet, og uttalte (punkt 4.1):

«Etter arbeidsgruppens oppfatning er det særlig viktig at studentene på femte studieår tilegner seg metodiske ferdigheter som gjør dem i stand til å gå dypere ned i problemstillinger, at de skal kunne reflektere mer over faglige spørsmål og kunne nærme seg problemstillinger på en mer selvstendig måte. Fordypning, refleksjon og selvstendighet er også løftet frem i den nye læringsutbyttebeskrivelse, der det pekes på at det er grunn til å prioritere slike ferdigheter og kompetanser fordi de er mer slitesterke enn kunnskaper. Rene kunnskaper vil gjerne måtte oppdateres hyppigere etter hvert som rettsutviklingen går fremover, og fakultetets ansvar på dette punkt bør etter arbeidsgruppens oppfatning i første rekke ivaretas gjennom videreutvikling av porteføljen av EVU-emner.»

Dekan og fakultetsdirektør slutter seg til dette og understreker at målsettingen om faglig fordypning må være styrende for det videre reformarbeidet. Det har blant annet betydning for masteroppgaven som studentene skal skrive i løpet av 5. studieår, hvor dekan og fakultetsdirektør tar til orde for at det skilles ut en egen opplæringsdel på 10 studiepoeng for å gi studentene bedre forutsetninger for å utvikle masterprosjekter som er egnet for å oppnå de ambisiøse læringsmålene som er fastsatt for JUS399, jf. punkt 5 nedenfor. Målsettingen om faglig fordypning har også betydning for studentenes valgfrihet og for innretningen av de spesialemer som det er plass til på 5. studieår, jf. særlig punkt 6 nedenfor.

Indirekte vil denne målsettingen også få betydning for fakultetets videre satsing på etter- og videreutdanning (EVU). Valgemner som i dag primært tilbyr en innføring i et nytt rettsområde, må enten utvikles til reelle fordypningsemner eller konverteres til EVU-emner.

4. Strukturen på fremtidens 5. studieår – helårslinjer som ambisjon, fordypningsemner på 20 studiepoeng som et skritt på veien

Inspirert av den forrige Studieordningskomiteens forslag til spesialiserte «linjer» på masterdelen av studiet³ drøftet arbeidsgruppen om det bør innføres helårslinjer på 5. studieår (punkt 6 i innstillingen). Av praktiske og administrative årsaker vek arbeidsgruppen tilbake fra å anbefale dette, men den fremhevet samtidig at det kan være grunn til å prøve ut

² Dette kan i de fleste tilfeller forklares av at studentene tar studiepoenggivende norskkurs i tillegg til juridiske emner tilsvarende 30 studiepoeng.

³ Delinnstilling II fra Studieordningskomiteen, 28. april 2016, kapittel 3.7.

helårslinjer innen rettsområder hvor fakultetet har tilstrekkelige lærer- og veilederressurser til dette.

Dekan og fakultetsdirektør mener at spesialiserte helårslinjer er den modellen som best ivaretar målsettingen om faglig fordypning på 5. studieår, gjennom et helhetlig opplegg for spesialemer og masteroppgaven. For studenter som følger normal studieprogresjon, vil dette innebære at masteroppgaven innleveres på slutten av 5. studieår, som kronen på verket. Selv om fakultetets nåværende ressursituasjon ikke gjør det praktisk gjennomførbart å samle veiledning av alle masteroppgavene til vårsemesteret, mener dekan og fakultetsdirektør at fakultetet bør ha ambisjoner om å tilby flest mulig studenter et slikt opplegg på 5. studieår. Fakultetet har etter hvert nådd et antall vitenskapelig ansatte som tilsier at det er mulig å etablere masteroppgaveskriving på vårsemesteret som utgangspunkt og nokså klar hovedregel. Dersom alle fast vitenskapelig ansatte veileder tre studenter hver vår, og stipendiatene i snitt veileder én student hver vår, så dekker vi om lag halve kullet med interne veiledere.

Dekan og fakultetsdirektør ber derfor om fakultetsstyrets tilslutning til en oppfordring til interesserte fagmiljø om å utarbeide konkrete forslag til helårslinjer på 5. studieår. Forslagene må være i tråd med de nærmere føringer for innholdet på 5. studieår som fakultetsstyret vedtar.

På sikt bør helårslinjer være utgangspunkt og hovedregel på 5. studieår, som det kreves særskilte grunner for å gjøre unntak fra. Det er ønskelig at fakultetsstyret gir uttrykk for dette, slik at det kan legges til grunn for fakultetets videre arbeid med 5. studieår i årene fremover.

Som et skritt på veien mot helårslinjer med påkrevd faglig dybde, vil dekan og fakultetsdirektør be fakultetsstyret om å følge opp arbeidsgruppens forslag om fordypningsemner på 20 studiepoeng. Etter mønster av de norskspråklige valgemenene på 3. studieår bør disse fordypningsemnene gjøres obligatoriske i den forstand at studentene må velge ett av dem. Unntak fra kravet til å ta et slikt fordypningsemne må være forbeholdt tilfeller hvor alternativet innehar en særskilt merverdi som sikrer faglig utvikling på annet vis, og som slik sett oppveier fraværet av et av våre nye fordypningsemner i de aktuelle studentenes studieplaner.⁴ På samme vis som for 3. studieår må fakultetet velge ut noen rettsområder som fakultetet har særlige forutsetninger for å satse på, og som sikrer at vi hvert år utdanner et visst antall studenter med en spesialisering som gjør at fakultetet oppfyller sitt samfunnsoppdrag.

Ønsket om en modell for 5. studieår som gir muligheter for et helhetlig opplegg gjennom hele året, men som samtidig er fleksibelt nok til å kunne ta høyde for studenter som ønsker ett semester i utlandet på 5. studieår eller som av ulike årsaker påbegynner 5. studieår i vårsemesteret fremfor høstsemesteret, er også relevant for diskusjonen om masteroppgavens størrelse og plassering, se neste punkt.

⁴ Fire nærliggende eksempler er JUS397 *Forskerlinjen*, LLM-program (innenlands eller utenlands), (annen) utveksling på MA-nivå og JUS325 *Retts hjelp (Jussformidlingen)*.

5. Masteroppgaven på fremtidens 5. studieår – omfang og innretning

5.1 Innledning

Masteroppgaven er og blir sentral på 5. studieår. Læringsutbyttebeskrivelsen for JUS399 *Masteroppgave (30 sp)* er ambisiøs, og verdt å minne om som et utgangspunkt for diskusjonen:

Kunnskaper

Studenten skal tilegne seg

- *avansert materiell kunnskap innenfor det fagfeltet masteroppgaven omhandler.*
- *avansert kunnskap om de særskilte metodiske utfordringene på fagområdet.*
- *kunnskap om de etiske spørsmålene som reises innen fagfeltet.*
- *avansert kunnskap om grunnleggende vitenskapsidealer, herunder krav til referanser og respekt for andres arbeider.*

Ferdigheter

Studenten skal være i stand til å

- *utforme og analysere en rettslig problemstilling i samsvar med faglige idealer.*
- *bruke juridisk metode på en selvstendig måte.*
- *identifisere, formulere og drøfte rettslige problemstillinger, herunder å disponere stoffet i hovedproblemstillinger, argumentasjon og konklusjoner.*
- *skrive en selvstendig framstilling.*
- *orientere seg i tilfanget av kilder: finne relevante kilder og selvstendig og kritisk skille kilder med akademisk tyngde fra andre.*
- *skille mellom rettsdogmatiske og rettspolitiske analyser i juridisk arbeid, herunder kritisk å vurdere gjeldende rett og drøfte behovet for endringer.*

Generell kompetanse

Studenten skal etter gjennomført masteroppgave

- *kunne anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder innenfor jussen.*
- *kunne formidle omfattende selvstendige arbeider og beherske jussens uttrykksformer.*
- *kunne bidra til nytenking og løsning på nye problemer.*

Det er også viktig å være oppmerksom på at masteroppgaven med dette skal tjene til å oppfylle flere av de tilsvarende eller lignende læringsmålene for hele jusstudiet som sådan, inkludert flere læringsmål som ikke kan forventes dekket inn av andre emner.

Diskusjonen i kjølvannet av arbeidsgruppens forslag til omfattende endringer av opplegget rundt masteroppgavene har vist at det er ulike syn på hvilke endringer som er hensiktsmessige, og dertil på hva som er praktisk gjennomførbart gitt at vi er avhengige av eksterne veiledere og vanskelighetene med å få veilederkabalene til å gå opp om våren. Diskusjonene har imidlertid også vist at det er bred enighet om at mange studenter strever med å mestre utfordringene knyttet til å formulere en god problemstilling for en masteroppgave, til å strukturere arbeidsprosessen, til å foreta systematiske og gjennomtenkte rettskilde- og litteratursøk og til å skrive en lengre juridisk drøftelse med påkrevd dybde og selvstendighet.

Selv om diskusjonene om endringer av masteroppgaven må skje ut fra fakultetets nåværende ressursituasjon, vil dekan og fakultetsdirektør understreke at ambisjonen på lengre sikt må være å kunne tilby alle studenter en intern veileder med rettsvitenskapelig forskningskompetanse, og et tettere og bedre integrert undervisnings- og veiledningsopplegg enn det som er mulig å få til med eksterne veiledere.

5.2 Masteroppgavens omfang og spørsmålet om en separat opplæringsdel

Som påpekt av arbeidsgruppen fremstår dagens JUS399 *Masteroppgave* med sine 30 studiepoeng som et uvanlig stort emne i internasjonal sammenheng: En sammenligning med våre internasjonale partneruniversiteter viser at det andre steder jevnt over settes av færre, og til dels langt færre, studiepoeng for masteroppgaver, selv om kravene til oppgavene virker å være nokså lik de oppgavene våre studenter skriver, både i omfang og innhold. Veiledende ordgrense for våre masteroppgaver er for tiden på 12.000 ord, med 15.000 ord som øvre grense. Arbeidsgruppen viser som eksempel til at en masteroppgave som gir 12 ECTS⁵/studiepoeng ved Universitetet i Amsterdam, forventes å ha et omfang på 12-13000 ord. Særlig fra amerikanske, australske og kanadiske samarbeidspartnere har vi eksempler på enda større forskjeller. Ved Bond University kan studentene på LLM-programmet skrive en «minor thesis» med et omfang på 18.000 ord, som gir en uttelling tilsvarende 15 ECTS. Ved Penn State University kan studenter på LLM-programmet skrive en «independent study» på 12.000 ord, som gir en uttelling tilsvarende 7,5 ECTS(!).

Masteroppgaver på 30 ECTS finnes, så langt dekan og fakultetsdirektør er kjent med, bare i Norden og på de fleste LLM-programmer i Storbritannia. Omfanget på masteroppgaver på 30 ECTS i de øvrige nordiske land er imidlertid større enn i Norge. Ved Københavns Universitet er omfangsgrensen for masteroppgaver i juss («kandidatspecialet») 140.000 tegn ekskl. mellomrom, noe som tilsvarer om lag 25.000 ord. I Sverige opererer man ikke med krav til omfanget, men vanlig lengde for et «examensarbeite» ser ut til å være 70-80 sider, tilsvarende om lag 18-20.000 ord. De eneste eksemplene på masteroppgaver med et forholdstall mellom omfang og uttelling i ECTS som ligner på det som vi har, finnes på LLM-programmer i Storbritannia, hvor oppgaven skrives over sommeren som et forkortet tredje semester (LLM-program på 180 britiske credits/90 ECTS).

Dekan og fakultetsdirektør er oppmerksom på at en sammenligning som tar utgangspunkt i oppgavens omfang ikke nødvendigvis vil gi et dekkende bilde av den arbeidsinnsats som forventes nedlagt. Den tidlige innleveringsfristen vår (10. mai i vårsemesteret)⁶ og tilbakemeldingene fra veiledere om studenter som bruker tid på gjentak av 4. årsemner og traineeopphold, gjør det imidlertid nokså vanskelig å hevde at studentene på dagens JUS399 nedlegger de 8-900 arbeidstimene som forutsetningsvis kreves for en uttelling på 30 ECTS.⁷ Det kan nevnes at i Sverige, hvor de omfangsmessige forventningene til masteroppgavene «bare» ser ut til å være 6-8000 ord over vår veiledende ordgrense, så suppleres selve skrivingen med det som fremstår som et relativt arbeidskrevende obligatorisk undervisningsopplegg og som derfor forutsetningsvis legger beslag på en del av de tilmålte 30 ECTS.⁸

⁵ 1 ECTS = 1 studiepoeng

⁶ Både UiO og UiT har imidlertid enda tidligere innleveringsfrister – hhv. 25. april og 3. mai i vårsemesteret.

⁷ Fakultetet har dessuten langvarig erfaring med å vurdere masteroppgaver skrevet under utveksling opp mot minstekravene som stilles på JUS399, jf. § 5-7 i Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet. Faglige vurderinger av innleverte oppgaver har bekreftet at de ikke bare i omfang (antall ord), men også i innhold og dybde må kunne karakterisere som tilsvarende de (minste-)krav som stilles til oppgaver på JUS399, selv om uttellingen i ECTS sjelden er mer enn 15 ECTS.

⁸ Ved Universitetet i Uppsala kreves det bl.a. deltagelse på 5 «oppsattsseminarier», hvorav studenten på ett skal fungere som opponert mot en annen students oppgave, og på ett selv skal forsvare sin egen oppgave (studentene i Uppsala må velge en av fem delvis overlappende skriveperioder på 20 uker, noe som gjør at det er mulig å samle studenter som nærmer seg innlevering og studenter som ikke har kommet like langt på disse seminarene).

Regelverket tillater masteroppgaver i rettsvitenskap på 20 studiepoeng,⁹ men på samme vis som oss har UiO og UiT valgt å sette av 30 studiepoeng til masteroppgavene.¹⁰

Dekan og fakultetsdirektør er kjent med at det for tiden pågår en diskusjon i Oslo om å dele opp JUR5030 *Masteroppgave* i en opplæringsdel på 10 studiepoeng og en oppgavedel på 20 studiepoeng. Grunnlaget for diskusjonen er rapporten *Studenten som forsker* fra 2022, utarbeidet av en prosjektgruppe ledet av professor Marte Eidsand Kjørven.¹¹ I rapporten tas det til orde for å opprette et nytt obligatorisk emne i forskningsdesign og metode på 10 studiepoeng, kombinert med en tilsvarende reduksjon av selve masteroppgaveemnet. Fra rapporten hitsettes følgende, som dekan og fakultetsdirektør mener gjelder i like stor grad hos oss som Oslo:

«Vår erfaring er at mange studenter starter på JUR5030/JUR5060 [masteroppgaveemnene ved UiO] uten tilstrekkelige forkunnskaper. Studentene har ikke fått opplæring i hva som kjennetegner rettsvitenskapelig (eller annen) forskning, hvordan man formulerer et godt forskningsspørsmål og de har lite kjennskap til vitenskapelig metode. Spesielt for studentene som skriver 30 studiepoengs masteroppgave kan semesteret bli krevende. Noen har ved semesterstart bare en vag formening om hvilket fagområde de vil fordype seg i, og de bruker lang tid på å finne et forskningsspørsmål som fungerer og komme i gang med skrivingen.»¹²

Denne virkelighetsbeskrivelsen følges opp med en konstatering av at jusstudiet «i stor grad [skiller seg] fra andre fagområder, hvor studentene typisk forbereder seg på å skrive masteroppgave et år i forveien gjennom f.eks. fag som spesifikt gir opplæring i vitenskapelig forskningsdesign og metode», og en erkjennelsen av at UiO-studentene «i liten (ingen) grad fått opplæring i vitenskapelig metode og forskningsdesign før de settes til å gjennomføre sitt eget forskningsprosjekt på JUR5030/JUR5060». Dette leder frem til følgende forslag:

«Etter vårt syn bør studenter som tar master i rettsvitenskap ha formell og obligatorisk opplæring i vitenskapelig metode og forskningsdesign. Så vidt vi vet er studenter i rettsvitenskap de eneste studentene på masternivå som ikke får slik opplæring før de skriver masteroppgave. Emnet vil bestå av en teoretisk opplæring knyttet til utforming av forskningsspørsmål, ulike vitenskapelige metoder mv., kombinert med gjennomføring av et lite, selvvalgt forskningsprosjekt.»¹³

⁹ Forskrift om krav til mastergrad (FOR-2005-12-01-1392) § 6 annet ledd, jf. § 4. Dette er gjennomført i den nye UiB-forskriften (Forskrift om studium ved Universitetet i Bergen), § 10-4(4) (forventet vedtatt av Universitetsstyret i løpet av våren 2023). Merk imidlertid at dette ikke gjelder for MAJUR2, som ikke er en integrert mastergrad, jf. nærmere i punkt 10.6 nedenfor.

¹⁰ Det hører imidlertid med at UiO har en veiledende ordgrense på 15.000 ord for masteroppgavene, og en maksimumsgrense på 18.000 ord, noe som faktisk er hele 20 prosent mer enn de gjeldende ordgrensene på JUS399. UiO kan derfor med en viss rett hevde at deres masteroppgaver er større enn våre. På den annen side opererer UiO med enda tidligere innleveringsfrister enn oss, noe som naturlig nok begrenser studentenes reelle mulighet til å jobbe med oppgavene (med innlevering 25. april er det vanskelig å se hvordan UiO med rimelighet kan hevde at studentene deres nedlegger de 8-900 timene med arbeid som 30 ECTS forutsetter). Ved UiT er maksimumsgrensen for en masteroppgave 55 sider, noe som tilsvarer om lag 15.000 ord, altså samme omfang som hos oss. Men UiT har et obligatorisk innføringskurs på 10 timer som gir en innføring i skriving av større arbeider og vitenskapelig tenkning, og et tilhørende lesepensum på ca. 200 sider. Dette tilsier at anslagsvis 3-4 av de 30 studiepoengene til masteroppgavene ved UiT er knyttet til en obligatorisk opplæringsdel, og altså ikke til selve oppgaveskrivingen (selv om ikke UiT har artikulert dette).

¹¹ <https://www.jus.uio.no/cell/publikasjoner/rapporter/studenten-som-forsker.html>

¹² Punkt 2, s. 14.

¹³ Ibid.

Det er foreløpig usikkert om, og i tilfelle på hvilken måte, dette forslaget vil bli fulgt opp ved UiO.

Arbeidsgruppen for 5. studieår gjorde seg liknende betraktninger som dem som kommer til uttrykk i rapporten fra UiO. Arbeidsgruppen forslag var å legge inn en linjebasert opplæringsdel på 10 studiepoeng i fremtidens masteroppgavekurs.¹⁴ Dekan og fakultetsdirektør mener at en slik endring vil kunne forberede studentene på masteroppgaven på en langt bedre måte enn i dag, men har også merket seg de strukturelle innvendingene som er kommet frem i høringsrunden mot en løsning som vil låse masteroppgaver innen et gitt rettsområde til et bestemt semester, og da særlig for fagmiljø og studenter hvor dette semesteret vil måtte bli høstsemesteret. Det er ikke realistisk å duplisere eventuelle masterlinjer, slik at de kan tilbys begge semestre.

Dekan og fakultetsdirektør vil derfor i stedet, inspirert av forslaget fra UiO, ta til orde for at størrelsen på JUS399 *Masteroppgave* reduseres fra 30 til 20 studiepoeng, for å frigjøre plass til et nytt emne på 10 studiepoeng med det tentative navnet JUS348 *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder*. Dette emnet, som vil bli undervist både høst og vår, skal gi studentene bedre forståelse av hva jussen kan bidra med for å løse ulike problemer som de vil støte på i yrkeslivet. Helt sentralt står evnen til å identifisere og formulere *rettslige problemstillinger* av spørsmål som ikke alt i utgangspunktet har en rettslig innretning. Den ovenfor gjengitte vurderingen fra UiO av at mange studenter ved starten av masteroppgavesemesteret «bare [har] en vag formening om hvilket fagområde de vil fordype seg i, og ... bruker lang tid på å finne et forskningsspørsmål som fungerer og komme i gang med skrivningen», er treffende også for vårt fakultet. En vesentlig fordel ved å skille ut en generell «opplæringsdel» fra JUS399 er at det vil gi studentene grunnlag for å utforme mer gjennomtenkte masterprosjekter. Evnen til selv å formulere en rettslig problemstilling for et større juridisk utredningsarbeid er alt i dag en sentral del av det forventede læringsutbyttet på JUS399, men studentene får i liten grad noen opplæring i hvordan man gjør dette.¹⁵

Gjennom en egen «opplæringsdel» forut for selve masteroppgaven vil studentene også gis forutsetninger for å etterprøve om en tentativ problemstilling faktisk er velegnet for et større utredningsarbeid. I yrkeslivet er det opplagt at jurister ikke kan bruke tid og (andres) penger på å utrede spørsmål som ikke er særlig tvilsomme, f.eks. som følge av ny rettspraksis eller andre endringer i rettskildebildet. At et spørsmål tidligere har vært behandlet i rettsvitenskapelig litteratur, er ikke på samme måte til hinder for at det utredes på nytt – men det forventes da at det bringes inn nye rettskilder eller perspektiver, foretas en nærmere etterprøving av forutsetningene som de tidligere arbeidene bygger på, påvises svakheter ved rettskildebruken eller på andre måter tilføres noe nytt. Dette fordrer imidlertid at studentene i en innledende fase orienterer seg i tilfanget av relevante rettskilder og litteratur, og i større grad enn i dag etterprøver og om nødvendig endrer innretningen på eget prosjekt for å sikre at utredningen man vil gå i gang med faktisk tilfører noe nytt. Læringsutbyttebeskrivelsen på JUS399 fremhever at studentene skal lære seg å skrive «en selvstendig framstilling», men

¹⁴ Punkt 8.2 I arbeidsgruppens innstilling.

¹⁵ Fakultetet arrangerer hvert semester et orienteringsmøte for studenter som skal skrive masteroppgave påfølgende semester. I tillegg avholdes det hvert semester faggruppemøter hvor interesserte studenter kan diskutere mulige temaer med de fagansvarlige, men noen egentlig opplæring i hvordan man selv formulerer en velegnet rettslig problemstilling for et større utredningsarbeid er det ikke snakk om. Enkelte faggrupper opererer dessuten med mer eller mindre omfattende «emnebanker» med mulige oppgavetemaer. Dette verdsettes av mange studenter, men kan samtidig gi dem en uheldig forventning om at egnete problemstillinger er noe man får servert snarere enn noe man må ta ansvar for å utvikle selv.

alt for mange studenter gir seg i dag i kast med prosjekter som er så utførlig behandlet i eksisterende litteratur at det er vanskelig å leve opp til denne forventningen. Noe av løsningen ligger i å få studentene til å være mer kreative i valget av sine masterprosjekter – i vårt rettsliggjorte samfunn er det ingen mangel på problemer som kan gi opphav til en velegnet problemstilling for en rettsvitenskapelig masteroppgave. Dette krever imidlertid en viss innsikt fra studentene i hvordan nye perspektiver på velkjente tema kan oppfylle kravet til selvstendighet. I dag legger vi ikke til rette for at studentene skal få slik innsikt.

Med tilkomsten av kunstig intelligens vil spørsmålet om hva som er et velegnet tema for en masteroppgave få en helt ny dimensjon i tiden fremover. En oppgave som en chatbot tilsynelatende kan besvare på få minutter er opplagt ikke egnet for et masterprosjekt, men vurderingen blir fort en annen dersom oppgaven dreies til metodisk etterprøving av den juridiske kvaliteten på chatbotens tekst. Studentene må få opplæring i hva KI kan brukes til i arbeid med større juridiske utredninger, og hvordan kommende jurister bør forholde seg til dette på en etisk bevisst måte.

Et sentralt element i det nye opplæringsemnet vil være grenseflatene mellom jussen og andre fag. Mange problemer som jurister konfronteres med krever samhandling med andre fag. Studentene må lære seg å vurdere den rettslig relevante argumentasjonsverdien av kunnskap som er frembrakt av andre vitenskaper, jf. den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen for MAJUR. Dette krever en viss forståelse for spekteret av forskningsmetoder som er utviklet for å besvare andre spørsmål enn hva som er gjeldende rett. En større metodologisk bevissthet vil også komme studentene til gode ved utformingen av egnede masterprosjekter. Hvilke faglige forutsetninger kreves for å anlegge nærmere angitte perspektiver på jussen, og hvilke føringer legger dette på utformingen av et masterprosjekt? Hvilke forbehold er på sin plass i tilfeller hvor en juridisk analyse må bygge på kunnskap som er frembrakt av andre vitenskaper? Osv.

Større innsikt i grenseflatene mellom juss og andre fag kan kanskje inspirere noen flere studenter til å anlegge et større mangfold av perspektiver i juridiske analyser, men i så fall ut fra en bedre forståelse av hva slags metodiske forkunnskaper og verktøy dette krever. Emnet *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* vil synliggjøre at rettsvitenskap er mer enn rettsdogmatikk og at verktøykassen for masteroppgaven er langt større enn den studentene har fått erfaring med tidligere i studiet. Samtidig vil studentene få bedre forståelse for hva slags spørsmål som ikke kan besvares med «alminnelig juridisk metode», og hvordan de som jurister kan forholde seg til slike spørsmål. Dette vil også kunne gi bedre forståelse for skillet mellom rettsdogmatiske og rettspolitiske analyser i juridisk arbeider, som fremheves i læringsutbyttebeskrivelsen for JUS399, men også mellom faglig funderte rettspolitiske analyser og rene politiske meningsytringer om rettstilstanden på et område. På samme vis som ved UiO, er det også hos oss slik at studentenes avsluttende «rettspolitiske vurderinger» for sjelden fremstår som *faglig fundert* kritikk.

Kort oppsummert er formålet med *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* å gi studentene perspektiver på ulike varianter av juridiske problemer som de ikke får på dagens studieordning, for slik å sette dem bedre i stand til å formulere gode problemstillinger som egner seg for en rettsvitenskapelig masteroppgave. Dekan og fakultetsdirektør mener dette vil være et vesentlig løft for 5. studieår, som klart rettferdiggjør at selve masterprosjektet tas ned fra 30 til 20 studiepoeng. [Utkast til læringsutbyttebeskrivelse for emnet kan lastes ned her.](#)

For en student som følger normal studieprogresjon og har tenkt å tilbringe hele 5. studieår på Dragefjellet, vil det være en meget god løsning å ta *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* (10 sp) på begynnelsen av høstsemesteret, for så å følge på med et fordypningsemne (20 sp) og et engelskspråklig spesialemne (10), før masteroppgaven (20 sp) leveres på slutten av vårsemesteret. Dette er en modell som vil gi studentene *større* fleksibilitet enn i dag med tanke på å kombinere masteroppgaven med spesialemner/fordypningsemner innen samme rettsområde.¹⁶ Denne modellen er også velegnet for videreutvikling til spesialiseringsspakker på 30 studiepoeng (20 sp +10 sp, evt. 30 sp) eller helårslinjer (50 sp) for fagmiljø som ønsker å tilby dette, men uten å skape problemer for studenter som ønsker ett semester i utlandet på 5. studieår eller som av ulike årsaker påbegynner 5. studieår i vårsemesteret fremfor høstsemesteret. Samtidig er det en modell som gir studentene vesentlig bedre tid på å utvikle et egnet masterprosjekt, etter at de på begynnelsen av høstsemesteret har tilegnet seg kunnskaper og ferdigheter som trengs for å gjøre nettopp dette.

Studenter som ønsker å tilbringe ett semester i utlandet på 5. studieår, vil måtte ta *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* og *Masteroppgave* samme semester. Så lenge undervisningen i *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* legges helt først i semesteret, er dette fullt gjennomførbart, selv om det ikke er like bra som helårsmodellen skissert ovenfor. Forutsetningen er at innleveringstidspunktet for masteroppgaven skyves lenger ut i semesteret, noe som uansett bør gjøres for å utnytte skrivesemesteret bedre enn vi gjør i dag.

Dekan og fakultetsdirektør understreker at forslaget om å redusere JUS399 *Masteroppgave* fra 30 til 20 studiepoeng ikke innebærer noen reell reduksjon i arbeidsmengde og læringsutbytte vurdert ut fra dagens situasjon – det er snarere snakk om å bringe kartet i overensstemmelse med terrenget. Den veiledende ordgrensen på 12.000 ord vil bli foreslått videreført, og innleveringsfristene foreslått forskjøvet slik at tiden som står til disposisjon for å skrive oppgaven er den samme som i dag. Også læringsutbyttebeskrivelsen for JUS399 foreslås videreført som den er i dag. Det samme gjelder det felles undervisningsopplegget på JUS399, som i dag består av i alt 8 forelesninger (med undervisning begge semestre).

Dekan og fakultetsdirektør understreker videre at modellen som det nå tas til orde for, heller ikke er til hinder for at fagmiljøene utvikler spesialiserte undervisningsopplegg for studenter som skriver masteroppgave innen et nærmere angitt rettsområde. Et slikt opplegg vil riktignok måtte bli vesentlig mindre arbeidskrevende for studentene enn opplegget på masterlinjene som arbeidsgruppen foreslo, som var forutsatt dimensjonert til 10 studiepoeng. Noen forelesninger eller seminarer for studentene underveis i skriveperioden er det opplagt rom for også på et masteroppgaveemne på «bare» 20 studiepoeng. Fagmiljø som klarer å stille med veiledere til alle studentene som ønsker å skrive innen deres rettsområder, bør dessuten få anledning til å konvertere et visst (om enn begrenset) antall individuelle veiledningstimer til ulike varianter av gruppeveiledning. For øvrig vil mulighetene til å tilby felles samlinger for studentene innen en faggruppe avhenge av fakultetets samlede undervisningsressurser. Ettersom dette ikke er avgjørende for modellen for 5. studieår som det nå tas til orde for, nøyer dekan og fakultetsdirektør seg med å si at dette er spørsmål

¹⁶ Ettersom dagens spesiallemner på 5. studieår bare undervises et semester per studieår, er studentene avhengig av at undervisningssemesteret passer for å kunne ta spesialiseringen før skrivesemesteret for masteroppgaven. En student som f.eks. ønsker å kombinere JUS250-2-D *Velferdsrett* (20 sp), som undervises i vårsemesteret, med en masteroppgave innen velferdsrett, kan ikke påbegynne 5. studieår i høstsemesteret.

som vi får komme tilbake til senere, f.eks. i anledning søknader fra utvalgte fagmiljø om å etablere helårslinjer.

5.3 Andre endringer av JUS399: Plikt til å motta veiledning, justerende muntlig eksamen, innarbeiding av muligheten for å ha ekstern skriveplass mv.

Selv om arbeidsgruppens forslag til et spesialisert undervisningsopplegg på 10 studiepoeng knyttet til fremtidens JUS399 ikke følges opp, mener dekan og fakultetsdirektør at det er ønskelig å foreta noen endringer av opplegget på JUS399 for å sikre at studentene sitter igjen med det læringsutbyttet som emnebeskrivelsen lover.

For det første mener dekan og fakultetsdirektør at det bør gjeninnføres en plikt til å motta veiledning. Veiledningen er ikke bare en rett for studentene; UiB-forskriften krever at en masteroppgave skal være «utarbeidd under rettleiing»¹⁷ og evnen til å ta imot og gjøre seg nytte av tilbakemeldinger fra en fagfelle må anses som en del av læringsutbyttet på JUS399 (og på MAJUR som helhet). En ordning hvor det i prinsippet er mulig å avstå fra veiledning er heller ikke akseptabel i lys av de utfordringer som ChatGPT og liknende KI-verktøy byr på. En masteroppgave skal bli til i et samspill mellom student og veileder, fra prosjektnotat via ulike utkast og frem til ferdig oppgave. Spørsmålet om plikt til å motta veiledning ble tatt opp på Solstrandseminaret og fikk, så langt dekan og fakultetsdirektør registrerte, tilslutning fra dem som uttalte seg. Samtidig er det viktig å finne en enkel løsning både for veiledere og administrasjon. Noen detaljert rapport fra veileder kan ikke være påkrevd. Det bør holde at det sendes ut en epost til veileder et stykke ut i skriveperioden, med en lenke til et spørsmål om studenten har tatt kontakt eller ikke, og med et oppfølgingsregime for de forhåpentligvis få tilfeller hvor svaret på dette er nei. Og så en tilsvarende epost noen uker før innlevering, hvor veileder bekrefter at studenten har sendt inn utkast minst to ganger i løpet av semesteret og vist evne og vilje til å nyttiggjøre seg veiledningen.¹⁸

For det andre mener dekan og fakultetsdirektør at det bør innføres justerende muntlig eksamen på JUS399. Årsaken til at det på vårt fakultet, i motsetning til de fleste masterprogrammer ved andre fakultetet på UiB, ikke kreves at studentene presenterer hovedfunnene i masteroppgaven sin for sensorene og svarer på oppfølgingsspørsmål fra dem, er ene og alene ressursbruken. Fysisk fremmøte for muntlig eksamen er svært tid- og ressurskrevende for sensorene, særlig for sensorer som ikke er bosatt i Bergen, og fakultetet har heller ikke lokaler eller administrative ressurser til noe slikt. Med fremveksten av digitale verktøy som Zoom og Teams er imidlertid de praktiske utfordringene redusert betraktelig. Ved UiO har man alt flere års erfaring med justerende muntlig på digitale plattformer for de store masteroppgavene (60 studiepoeng). Med virkning fra inneværende vårsemester innfører vi samme løsning for JUS396 *Masteroppgave (60 sp)*.

Argumentene for justerende muntlig eksamen på JUS399 er mange. På et overordnet plan kan fakultetet med dette sikre at det i hvert fall er én tellende muntlig prøve i løpet av studieprogrammet, hvor studentene blir prøvd i deres evne til å presentere juridiske resonnementer muntlig og forsvare dem i møte med kritiske spørsmål fra fagfeller. Muntlige ferdigheter er viktig for jurister, noe som også er fremhevet i læringsutbyggeskrivelsen for

¹⁷ § 10-4(3).

¹⁸ Det er likevel ikke til å komme forbi at det blir noe administrasjon knyttet til tilfeller hvor studenten ikke har mottatt veiledning. Et krav til å motta veiledning må nødvendigvis bety at studenter som ikke oppfyller dette kravet, ikke vil kunne levere inn masteroppgaven det aktuelle semesteret. Men det må være lov å forvente at dette vil være et fåtall tilfeller hvert semester.

studieprogrammet. Vi har flere muntlige innslag i undervisningen, men av kapasitetsgrunner er det bare på noen få spesialemner at vi prøver muntlige ferdigheter på eksamen. Muntlig eksamen i tilknytning til nettopp masteroppgave har dessuten den fordel at studentene kan prøves i evnen til å sammenfatte et større utredningsarbeid ved å presentere det på en 10-15 minutter – en ferdighet som er viktig og svært arbeidslivsrelevant. At presentasjonen skal skje på en digital plattform, styrker arbeidslivsrelevansen ytterligere. For å sikre god sammenheng mellom undervisningsopplegg og prøving, bør det vurderes om studentene, etter innlevering av masteroppgaven, må sende veileder en 10-15 minutters presentasjon av prosjektet, som denne så kommenterer med henblikk på kvaliteten på selve presentasjonen (ikke det faglige innholdet). For veileder vil dette neppe ta mer enn en halv times tid, mens det for studentene vil gi verdifull individuell tilbakemelding på presentasjonen, som en forberedelse til den muntlige eksamenen og til et yrkesliv hvor slike ferdigheter blir stadig viktigere.

For studentene vil justerende muntlig eksamen gi økt trygghet for at sensorene har lest grundig, slik at vurderingen deres av oppgaven ikke bygger på misforståelser. I beste fall kan det bidra til økt forståelse for karakteren som til slutt settes, og dermed til færre klager.

Justerende muntlig eksamen gir også mulighet til å be studentene reflektere over arbeidet med oppgaven, jf. læringsutbyttebeskrivelsens krav til at studentene skal ha lært å «planlegge og gjennomføre større arbeidsoppgåver innan ei gitt tidsramme». Dette kan sikres ved at sensorene får beskjed om å spørre om hvordan studenten utviklet sin problemstilling, om kildesøk, om litteratursøk, om selve skriveprosessen mv. Slik legges det også til rette for refleksjoner rundt digitale hjelpemidler (ChatGPT mv.), som det må forventes at studentene uansett vil ta i bruk. Gjennom spørsmål fra sensorene sikrer vi oss samtidig at det er samsvar mellom karakteren som settes på oppgaven og studentens faktiske kunnskaper på angjeldende rettsområde (som oppgaven skal ha gitt studenten «spesialisert kunnskap» om, iflg. læringsutbyttebeskrivelsen på JUS399).

De nærmere detaljene knyttet til justerende muntlig eksamen på JUS399 må utarbeides av SU og emneansvarlig for JUS399 i fellesskap. Ut over det tekniske og administrative, bør det utvikles en mal som sikrer at sensorene gjennomfører opplegget på et vis som svarer ut de læringsmålene og hensynene som ligger til grunn for vårt ønske om å innføre justerende muntlig eksamen på JUS399. Et prinsippvedtak i saken kan og bør likevel treffes av fakultetsstyret allerede nå.

*For det tredje mener dekan og fakultet at det bør utvikles en egen variant av JUS399 for studenter som har skaffet seg ekstern skriveplass i skriveperioden – JUS399-ES *Masteroppgave med ekstern skriveplass (20 sp.)*. Ekstern skriveplass er noe en del studenter skaffer seg allerede i dag, men fakultetet har ingen ordning for å integrere dette som et praksiselement i JUS399 (noe som tidvis kommer overraskende på aktørene som tilbyr slike skriveplasser). Med relativt enkle grep er det mulig å gjøre noe med dette, etter mønster fra ulike ordninger ved svenske læresteder for «examensarbeide med praktik».¹⁹ Studentene må selv finne ekstern skriveplass, men det må så inngås en (standard-)avtale mellom studenten, aktøren som tilbyr skriveplass og fakultetet. Avtalen bør regulere den oppfølging som studenten må kunne forvente av skriveplasstedet (f.eks. i form av en biveileder) og sikre studenten tid til å jobbe med oppgaven (viktig dersom skriveplassen kombineres med en trainee-stilling eller andre arbeidsforpliktelser). Samtidig bør fakultetet*

¹⁹ Et eksempel er Uppsala universitet, se <https://www.jur.uu.se/utbildning/student/examensarbete/>.

stille med en av våre egne som hovedveileder i disse tilfellene, for slik å sikre bedre kontroll enn i dag på masterprosjekter som skrives med en tilknytning til aktører som ikke nødvendigvis stiller seg helt nøytral til innretningen av oppgaven og de konklusjoner som trekkes i den. Justerende muntlig eksamen gir her mulighet til å be studentene reflektere over mulige forskningsetiske spørsmål knyttet til dette. Det gir samtidig mulighet til å kvittere ut et praksiselement på en langt mer kostnadseffektiv måte enn gjennom et eget praksisemne med egne læringsmål og egen prøving av et eller annet slag. Potensialet for å sikre flere av studentene våre ekstern skriveplass, f.eks. hos offentlige arbeidsgivere på Vestlandet, må antas å bli styrket om vi kan vise til at ordningen er integrert i masteroppgaveemnet, regulert av en standardavtale og fulgt opp av en intern hovedveileder.

For det fjerde er dekan og fakultetsdirektør åpne for å vurdere tiltak som gjør at flere av studentene velger å tilbringe skriveperioden på Dragefjellet. Slike tiltak kan inkludere obligatoriske undervisningsaktiviteter, se nærmere punkt 8 nedenfor, men det bør også utredes nærmere om vi har kapasitet til å tilby faste skriveplasser til studentene i skriveperioden. Det bør videre presiseres at fagmiljø og/eller enkeltlærere som ønsker å tilby tettere oppfølging av studentene på sitt fagområde, må kunne stille tilstedeværelse som vilkår for å ta på seg veiledningsoppdraget, altså slik at vi prioriterer de interne veilederressursene våre til studenter som tilbringer skriveperioden på fakultetet.²⁰

Skatterettsgruppen ved Guri Lindblad med flere skriver i sin høringsuttalelse at de er i tvil om den foreslåtte innretningen for *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* er hensiktsmessig. De mener at et 10-studiepoengs fag som går parallelt med en 20-studiepoengs masteroppgave bør konsentrere seg mest mulig om juridisk metode og rettskildeproblematikk som studentene møter i masteroppgaveskriving og rettsforskning. Husabø skriver i sitt høringsinnspill at en felles opplæringsdel lett kan bli abstrakt så lenge studentene ennå ikke har sikta seg inn mot et spesielt fagfelt og sin egen problemstilling. Han mener derfor muligheten for en "hybridmodell" bør utredes hvor deler av opplæringsdelen er mer fagspesifikk. Også høringsinnspillet til Røsvoll og Mindestrømmen tar opp ulike sider ved *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder*.

6. Fordypningsemner på 20 studiepoeng

Dekan og fakultetsdirektør slutter seg, som alt nevnt, til arbeidsgruppens forslag om fordypningsemner på 20 studiepoeng. Når forslaget om spesialiserte masterlinjer legges bort, blir de nye 20-poengsemnene enda viktigere for å oppnå fordypning på 5. studieår enn i arbeidsgruppens forslag.

Som påpekt av arbeidsgruppen vil antall fordypningsemner måtte avhenge av fakultetets ressursssituasjon til enhver tid, mens utvalget av dem må avgjøres av fakultetsstyret ut fra faglige, samfunnsmessige og strategiske hensyn. Kravet til høyt faglig nivå, ønsket om tettere kobling til forskningsmiljøene ved fakultetet («forskningsnær undervisning») og hensynet til en ordning som er bærekraftig over tid, tilsier at det stilles krav til at alle fordypningsemner er forankret i et robust fagmiljø, med en kjerne av fast vitenskapelig ansatte.

Tiden er ikke moden for å komme med konkrete forslag til hvilke 20-poengsemner fakultetet bør tilby så snart studiereformen når 5. studieår, men dekan og fakultetsdirektør viser likevel til arbeidsgruppens oppfatning av skatte- og selskapsrett, arbeidsrett, immaterialrett, politi- og

²⁰ Et slikt vilkår om tilstedeværelse må nok en potensiell veileder på fakultetet kunne stille allerede i dag, men det kan være grunn til å løfte det frem som et vilkår som fakultetet prinsipielt stiller seg bak.

påtalerett og velferdsrett som opplagte kandidater, gitt dagens portefølje av norskspråklige spesialemer. Selv om disse er aktuelle kandidater, finnes også andre, og det er et særlig behov for å utvikle privatrettslige fordypningsemner. En utvikling mot årslinjer kan tilsi at enkelte fordypningsemner bør kunne være bredere enn de mer spissede kandidatene nevnt ovenfor (f.eks. i form av at fordypningsemne i formuerett, folkerett, rettsteori mv.).

Dersom fakultetsstyret slutter seg til forslaget om obligatoriske fordypningsemner på 20 studiepoeng på fremtidens 5. studieår, vil fakultetsledelsen informere alle vitenskapelig ansatte og be interesserte fagmiljø om å utarbeide konkrete forslag til slike emner.

Hvor mange fordypningsemner fakultetet bør ha ambisjoner om å få på plass til semesterstart studieåret 2025/26 avhenger dels av fakultetets ressursituasjon og dels av hvor mange undervisningstimer som settes av til hvert enkelt emne. Som påpekt av arbeidsgruppen må økte faglige ambisjoner følges opp med mer og bedre (bl.a. mer studentaktiv) undervisning. Ønsket om nivåheving bør prioriteres høyt, og det bør av den grunn ikke opprettes flere fordypningsemner enn fakultetet kan sette av tilstrekkelig med ressurser til. Arbeidsgruppen tok utgangspunkt i undervisningsressursene som i dag brukes på 4. studieår, og foreslo en ramme på 360 undervisningstimer per emne (eksl. prøving) og et måltall på 8-10 emner. Dekan og fakultetsdirektør mener dette kan være et greit utgangspunkt for videre diskusjon, men er usikker på om fakultetet kan sette av i alt 2.880–3.600 undervisningstimer til disse fordypningsemnene. Fagmiljøene som utarbeider forslag til slike emner bør derfor anmodes om å vurdere om de kan levere et undervisningsopplegg av påkrevd kvalitet innenfor en ramme på 300 undervisningstimer.²¹

Et særskilt spørsmål er om det skal åpnes for fordypningsemner på engelsk. Arbeidsgruppen stilte seg ikke avvisende til dette, men drøftet det ikke nærmere.²² Dekan og fakultetsdirektør vil heller ikke avvise dette, men vil samtidig fremheve at det er en viss spenning mellom ønsket om fordypning på de nye 20-poengemnene og ønsket om at fakultetets engelskspråklige emner skal være tilgjengelig for utvekslingsstudentene som kommer til fakultetet. Dersom det skal opprettes engelskspråklige fordypningsemner på 20 studiepoeng, bør det fastsettes særskilte opptakskrav, herunder krav til meget gode engelskferdigheter (både for MAJUR-studenter og utenlandske studenter). Som utgangspunkt og hovedregel er det trolig hensiktsmessig å styre forslag til nye engelskspråklige spesialemer på MA-nivå i retning av 10-poengsemner, med en BA-variant som er åpen for utvekslingsstudenter på bachelor-nivå. En annen sak er at norske fordypningsemner selvfølgelig kan ha betydelige innslag av engelskspråklig rettskildemateriale og litteratur, og gjerne også innslag av engelskspråklig undervisning og/eller engelskspråklige arbeidskrav.

For fagområder med god dekning av engelske spesialemer på MA-nivå bør det samtidig åpnes for «pakker» av tre emner á 10 studiepoeng som et alternativ til normalmodellen med et norsk fordypningsemne på 20 studiepoeng. Fakultetets ressursituasjon tillater ikke at det etableres norskspråklige fordypningsemner som i stor grad overlapper med eksisterende engelskspråklige spesialemer, og målsettingen om «internasjonalisering hjemme» taler også imot en slik utvikling. Samtidig er det ikke til å komme forbi at mulighetene for faglig fordypning vil være bedre på et norsk fordypningsemne på 20 studiepoeng enn på engelskspråklige spesialemer på 10 studiepoeng, bl.a. som følge av innslaget av BA-studenter. Dekan og

²¹ Undervisningsressursene på et norskspråklig valgemne på 20 studiepoeng er i dag 170 undervisningstimer (32 forelesningstimer x 5, pluss 10 timer for emneansvaret). En økning til 300 timer er følgelig en økning på over 70 % fra dagens nivå.

²² Se note 25 i arbeidsgruppens innstilling.

fakultetsdirektør mener derfor at et helt generelt unntak fra kravet til et fordypningsemne på 20 studiepoeng for studenter som ønsker å fylle semesteret med engelskspråklige emner bør unngås, men at det åpnes unntak for fagmiljø som tilbyr en helhetlig pakke på tre emner á 10 studiepoeng, se nærmere i punkt 10.4.

I tråd med arbeidsgruppens innstilling, som bygger på og videreutvikler valgmeinnstillingen fra 2006, mener dekan og fakultetsdirektør følgende faglige kriterier bør gjelde for å opprette et fordypningsemne på 20 studiepoeng:

- Søknaden kommer fra et robust fagmiljø
- Emnet overlapper ikke, med engelskspråklig eller norskspråklige valgmenner (på BA- eller MA-nivå) som forutsettes videreført
- Undervisningsopplegget legger til rette for studentaktiv læring
- Undervisningsopplegget er knyttet til forskningsaktiviteten i fagmiljøet
- De faglige kravene og det forventede læringsutbytte reflekterer plasseringen som et 20-poengs fordypningsemne på 5. studieår
- Emnet gir studentene inngående kunnskap om metodiske utfordringer og særpreg på det aktuelle rettsområdet og introduserer dem for ett eller flere teoretiske (ikke-dogmatiske) perspektiver som er spesielt relevante for rettsområdet
- Emnet legger til rette for at studentene kan identifisere og utvikle egnete masteroppgaveprosjekter innen samme rettsområde
- Studentene må skrive et større skriftlig arbeid som forbereder dem på de krav til akademiske arbeider som de vil møte på masteroppgaven (obligatorisk oppgave eller hjemmeeksamen, med krav til artikkelformat)

For øvrig bør hvert fordypningsemne få frihet med hensyn til å lage et undervisningsopplegg som passer best for vedkommende emne. Hovedbegrunnelsen for dette er at den store variasjonen i innhold fra det ene emnet til det andre medfører at det neppe finnes ett bestemt undervisningsopplegg som er det beste for dem alle. Også variasjonen i tilgjengelige lærerkrefter og variasjonen i antall studenter kan gi behov for å tilpasse undervisningsopplegget. I tillegg kan fordypningsemnene være bedre egnet enn de obligatoriske emnene til å prøve ut alternative pedagogiske løsninger.

Innplasseringen av fordypningsemnene på hhv. høst- og vårsemesteret er vanskelig. Hovedregelen bør være fordypningsemne på høsten og masteroppgave på våren, og det følger naturlig av dette at de fleste fordypningsemnene må plasseres på høsten. Men dersom alle fordypningsemnene plasseres på høsten, så tvinger vi studenter som av ulike årsaker begynner på 5. studieår i vårsemesteret til å skrive masteroppgaven før fordypningsemnet. Og vi ender opp med nær sagt alle masteroppgavene på våren, med de utfordringer det medfører mht. veilederkabal. Samtidig gir forslaget om å ta ned selve masteroppgaven fra 30 til 20 studiepoeng noe mer fleksibilitet for studentene enn det som var skissert i arbeidsgruppens opprinnelige forslag om linjer. En student som påbegynner 5. studieår på våren, vil kunne ta *Rett og problemløsning* (10 sp.) og et relevant engelsk spesialeemne (10 sp.), og med det ha godt grunnlag for å påbegynne masteroppgaven i løpet av vårsemesteret. Høstsemesteret vil riktignok bli travelt, med et fordypningsemne (20 sp) og ferdigstilling av oppgaven, men så lenge studenten kommer godt i gang i løpet av vårsemesteret bør det være håndterlig. Forutsetningen er imidlertid at fakultetet får på plass en løsning hvor studenter i denne særegne situasjonen får tildelt veileder alt i løpet av vårsemesteret, og hvor vi også sikrer oss at de kommer i gang med oppgaven.

7. Engelskspråklige spesialemner på 10 studiepoeng

I tråd med arbeidsgruppens innstilling foreslår dekan og fakultetsdirektør at de resterende 10 studiepoengene på 5. studieår settes av til et engelskspråklig spesialemne. Argumentene for dette er de samme som for kravet til et engelskspråklig valgemne på 3. studieår: «internasjonalisering hjemme», ferdigheter i håndtering av internasjonale kilder, språkferdigheter, gjensidig berikende interaksjon mellom våre studenter og utvekslingsstudentene på fakultetet og ønsket om å opprettholde og videreutvikle en portefølje av engelskspråklige valgemner som sikrer at fakultetet forblir et attraktivt mål for utenlandske studenter. Innvendingen knyttet til nivået på de engelskspråklige valgemnene er svekket av jobben som er gjort med å utvikle MA-varianter av emnene, og tilføre ekstra ressurser i form av fire ekstra «master classes» i hvert emne.

Dekan og fakultetsdirektør er innforstått med at det må åpnes for unntak fra kravet til et engelskspråklig emne på 5. studieår i særlige tilfeller, men ønsker snevrere unntaksmuligheter enn på dagens ordning. Hovedregelen bør være at studenter som velger bort utveksling både på 3. og 5. studieår, tar minst to engelskspråklige emner á 10 studiepoeng i løpet av studiet – ett på bachelornivå og ett på masternivå. Det må imidlertid gjøres unntak for JUS329 *Skriveveiledning og gruppeledelse*, som arbeidsgruppelederne må få velge om de vil innpasse på 3. eller 5. studieår, og som på 5. studieår må komme i stedet for et engelskspråklig emne (og altså ikke i stedet for JUS348 *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder*).

Norskspråklige spesialemner på dagens 5. studieår må med dette opplegget enten innlemmes i utvalget av fordypningsemner på 20 studiepoeng, konverteres til EVU-emner eller legges ned – med mindre det foreligger særskilte grunner som tilsier at de bør kunne tas i stedet for et engelskspråklig emne.²³

Arbeidsgruppen foreslo økte undervisningsressurser også til de engelske emnene, på 65 undervisningstimer per emne. 20 timer er nå tilført i form av fire «masterclasses» i hvert emne, samt 10 ekstra timer for emneansvaret dersom emnet finnes i både en bachelorversjon og en masterversjon (altså 10 timer for emneansvar i bacheloremnet og 10 timer for emneansvar i masteremnet). En ytterligere økning er ønskelig, men dekan og fakultetsdirektør mener at dette må vurderes nærmere når en samlet løsning for hele 5. studieår er landet.

Skatterettsmiljøet ved Guri Lindblad med er bekymret for forslaget om et obligatorisk engelskspråklig, da de er avhengige av å ha 30 studiepoeng tilgjengelig for å få gjennomført en linje i selskapsrett og skatterett.

8. Virkemidler: Spørsmålet om obligatorisk tilstedeværelse på undervisningen

En særskilt utfordring for 5. studieår er at altfor få av studentene befinner seg på Dragefjellet. Det er vanskelig å tallfeste dette, men det er betegnende at oppmøtet på forelesningene som tilbys på JUS399 *Masteroppgave* gjennomgående er i størrelsesorden 30-40 studenter hvert semester, noe som utgjør bare om lag 20 prosent av de studentene som hvert år leverer sin

²³ Unntak bør forbeholdes emner som tilbyr studentene noe mer/annet enn innføring i et nytt rettsområde. Aktuelle kandidater for unntak kan være JUS261-2-A *Konfliktmekling*, JUS264-2-A *God forvaltningsskikk: Etikk, kommunikasjon og konfliktforståelse i forvaltningen* og JUS266-2-A *Domsanalyse og domsskriving*.

masteroppgave.²⁴ Veiledere for studentene som skriver masteroppgaver beretter at mange av studentene bor andre steder enn i Bergen i skrivesemestret. På de engelskspråklige spesialemnene er det velkjent at det er stor, og tidvis svært stor, forskjell på antall MAJUR-studenter som er oppmeldt i et emne og de som faktisk møter på undervisningen. Også på de norske spesialemnene er det slik at det er mange fjernstudenter. Pandemien ser dessverre ut til å ha forverret situasjonen. Emneansvarlige som har et undervisningsopplegg som forutsetter at studentene er fysisk til stede, opplever at studenter velger bort deres emner til fordel for emneruten obligatoriske arbeidskrav som forutsetter tilstedeværelse på Dragefjellet.

I saksforelegget i sak 9/22 sluttet dekan og fakultetsdirektør seg til arbeidsgruppens overordnede målsetting for fremtidens 5. studieår: faglig fordypning på en levende campus med mange 5. årsstudenter som man kan diskutere og kollokviere med. Det ble formulert som «et prioritert mål å få på plass et 5. studieår som sørger for at de av MAJUR-studentene våre som ikke reiser på utveksling, er til stede i studiemiljøet på campus» og fremhevet at det bør være en selvsagt forventning at dersom man studerer jus i Bergen, så må man også være fysisk til stede i studiemiljøet på fakultetet – også siste studieår. Slik dekan og fakultetsdirektør oppfatter det, var det bred oppslutning om dette i fakultetsstyret da sak 9/22 ble tatt til orientering. Også på Solstrand-seminaret 10. januar 2023 fikk ønsket om å få studentene tilbake på fakultetet på 5. studieår bred støtte.

Spørsmålet om obligatorisk oppmøte på undervisningen på 5. studieår ble kommentert som følger av arbeidsgruppen:

Om undervisningsopplegget på femte studieår vil arbeidsgruppen understreke at tilstedeværelse på fakultetet fremstår som avgjørende for å oppnå den ønskede heving av det faglige nivået og studentenes læringsutbytte. Både på de nye fordypningsemnene og opplæringsdelen av masteroppgavekurset bør det legges opp til betydelige innslag av studentaktiv læring, gruppediskusjoner, muntlige fremleggelser, kommentering av medstudenters arbeid mv. Dagens femte studieår fremstår langt på vei som et fjernstudium. Antall studenter som er til stede på fakultetet er langt under den kritiske masse som er påkrevd for et godt læringsmiljø, med muligheter for faglige diskusjoner både i og utenfor undervisningssituasjonen. Studenter som ikke har tenkt å bli værende i Bergen etter studiene synes i praksis å forlate byen etter fjerde studieår, eventuelt etter første semester på femte studieår. Dette er en praksis fakultetet må få bukt med om vi skal få på plass det læringsmiljøet som skal til for å løfte femte studieår opp til ønsket nivå, med et faglig felleskap som kan gjøre særlig arbeidet med masteroppgaven mindre ensomt enn det nok i dag oppleves for mange. Arbeidsgruppen ser ingen annen løsning på dette enn å innføre betydelige elementer av obligatorisk oppmøte på de nye fordypningsemnene og opplæringsdelen av masteroppgavekurset, i hvert fall i en overgangsperiode frem til vi får bukt med dagens etablerte ukultur.

²⁴ 60-80 studenter om de to semestrene legges sammen, holdt opp mot de ca. 400 studentene som årlig uteksamineres. Disse forelesningene tas ikke opp på video, så man kan se bort fra muligheten for at studenter som er på campus lar være å komme på dem for i stedet å se dem i opptak.

I høringsrunden innvendte Læringsdesigngruppen ved fakultetet at man ikke kan sette likhetstegn mellom fysisk tilstedeværelse og studentenes læring.²⁵ Tvert imot er det belegg for å hevde at det er en sammenheng mellom den enkelte studentens motivasjon for å delta i en undervisningsøkt og studentens læring. Studenter som deltar i en undervisningsøkt av eget initiativ, vil som regel være mer motiverte, og i større grad åpne for dybdelæring, enn studenter som blir pålagt å delta.

Dekan og fakultetsdirektør er enig med Læringsdesigngruppen i at obligatorisk oppmøte på undervisningen ikke må bli noen «sovepute» som tildekker underliggende svakheter ved undervisningen, vurderingen og sammenhengen mellom disse. Målet er studentaktiv undervisning med best mulig læring for studentene, og innføring av obligatorisk oppmøte på utvalgte undervisningsaktiviteter er derfor nødvendig for å sikre oss at studentene oppnår det ønskede læringsutbytte. Et eksempel kan være de engelskspråklige spesialemnene på 5. studieår, hvor det er viktig å få frem at et sentralt læringsmål er at MAJUR-studentene skal samhandle med utvekslingsstudenter fra andre rettskulturer, for slik å lære å «samarbeide med juristar fra andre land, forstå og gjere seg nytte av deira perspektiv på felles rettslege utfordringer og bidra med norske perspektiv».²⁶ Dette læringsmålet må inn i læringsutbyttebeskrivelsene for samtlige engelskspråklige spesialemnener og kommuniseres klart til studentene, slik at de forstår at det enkelte emnet ikke «bare» handler om å tilegne seg kunnskaper om et gitt rettsområde (som man kanskje like gjerne kunne gjort i form av fjernstudier). Og så må undervisningsaktivitetene legges slik opp at det faktisk finner sted faglige diskusjoner mellom MAJUR-studentene og utvekslingsstudentene.

Samtidig vil dekan og fakultetsdirektør understreke at spørsmålet om obligatorisk oppmøte må ta utgangspunkt i en situasjon hvor det over år dessverre har utviklet seg en ukultur hvor studentene ser på 5. studieår som et slags fjernstudium. Som påpekt av arbeidsgruppen er antall studenter som er til stede på fakultetet langt under den kritiske masse som er påkrevd for et godt læringsmiljø, med muligheter for faglige diskusjoner ikke bare i, men også utenfor undervisningsøktene (kollokviegrupper, faglige diskusjoner i kaffe- og lunsjpauser eller i regi av studentforeninger mv.). For studenter som har flyttet til Oslo, er terskelen for frivillig deltakelse i en undervisningsøkt en helt annen enn for en student som er til stede på Dragefjellet – det hjelper ikke om undervisningen er så god at studentene utvilsomt ville valgt å delta dersom det bare var å gå opp eller ned trappen fra lesesalen. Dessuten er det vanskelig å etablere den gode, studentaktive undervisningen som studentene vil ønske å delta i, uten at man har studentene til stede fra begynnelsen av.²⁷

Dekan og fakultetsdirektør slutter seg med dette til arbeidsgruppens vurdering av at det må legges inn betydelige elementer av obligatorisk oppmøte på 5. studieår, for å sørge for et levende læringsmiljø både i og utenfor undervisningsøktene. Samtidig understreker dekan og fakultetsdirektør viktigheten av at de obligatoriske elementene knyttes til konkrete læringsmål

25

https://www.uib.no/sites/www.uib.no/files/attachments/horingsinnspill_fra_laeringsdesigngruppen_angaende_delinnstilling_i_fra_arbeidsgruppen_femte_studiear.pdf

²⁶ Læringsutbyttebeskrivelsen for MAJUR, «generell kompetanse», fjerde kulepunkt.

²⁷ Et alternativ til obligatorisk undervisning kan være en generell tilstedeværelsesplikt på campus, slik det praktiseres av verdens fremste universiteter. Et eksempel er University of Oxford, som kombinerer klart uttalte forventninger (men ikke absolutte krav) til tilstedeværelse på undervisningen med et strengt krav til «[residence in the university](#)» i undervisningsperiodene., Dekan og fakultetsdirektør vil ikke ta til orde for en slik løsning, men vil fremheve at diskusjonen om utvalgte deler av undervisningsopplegget bør være obligatorisk eller ikke, ser ganske annerledes ut om en slik tilstedeværelsesplikt ligger i bunn.

i den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen for MAJUR og/eller emnebeskrivelsene for de enkelte emnene, og at undervisningen legges opp slik at studentene forstår hvorfor det kreves at de er til stede. I utformingen av undervisningsopplegget bør Læringsdesigngruppen trekkes inn.

Lunde og Kielland understreker sin høringsuttalelse at krav til obligatorisk tilstedeværelse også bør være noe mer enn et krav til fysisk oppmøte. Et slikt opplegg vil kreve betydelige undervisnings-ressurser, og Lunde og Kielland er redd for at forslaget overvurderer hvor mye undervisning som kan gis innenfor de foreslåtte rammene.

Samtidig påpeker dekan og fakultetsdirektør at forslaget som nå legges frem for fakultetsstyret åpner for at studenter kan tilbringe perioden avsatt til skrijving av masteroppgaven utenfor fakultetet, gjennom en åpning for å kombinere masteroppgaven med en skriveplass (med eller uten andre arbeidsoppgaver) hos en ekstern aktør. I praksis gjør dette det mulig å legge inn et praktikantopphold i løpet av 5. studieår, men i mer ordnete former enn i dag.

For studenter som av ulike årsaker ikke ønsker å tilbringe 5. studieår i Bergen, vil også utveksling være et alternativ.

Obligatoriske elementer i studiene innebærer nødvendigvis at de inngår i læringsmålene og at manglende oppfyllelse vil få konsekvenser.. Dette innebærer at en student ikke får avlegge eksamen om ikke kravene om obligatorisk fremmøte eller obligatoriske oppgaveinnleveringer er oppfylt. Ettersom det her er tale om femte studieår vil virkningen kunne være at studenten blir forsinket ut i arbeidslivet, med de konsekvenser dette har for den enkelte. Ved utformingen av den endelige modellen må det sees hen til disse sidene ved utformingen av regelverket.

9. Utveksling på 5. studieår

I arbeidet med reform av studieordningen har det hele tiden vært en forutsetning at muligheten for utveksling på 5. studieår skal bestå. Arbeidsgruppens mandat var derfor begrenset til å vurdere hvilke kriterier som bør stilles for å godkjenne utvekslingsopphold.

Arbeidsgruppen tok som utgangspunkt at det også i fremtiden bør legges godt til rette for utveksling på 5. studieår, men presiserte samtidig at utveksling på 5. studieår forutsetningsvis må være på masternivå. Dekan og fakultetsdirektør slutter seg til dette, og viser til at det følger av universitets- og høyskoleloven § 3-5 (2) at faglig godkjenning av utenlandsk utdanning forutsetter at studenten har oppnådd et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for de emnene som utvekslingen erstatter.

Ønsket om gode utvekslingsmuligheter på 5. studieår fikk arbeidsgruppen til å foreslå at alle emner på masternivå tatt ved et (forutsetningsvis akkreditert) utenlandsk universitet kan godkjennes som en del av 5. studieår så lenge de faller innenfor kategorien rettsvitenskap, og da med en forståelse av dette begrepet som er vid nok til å omfatte perspektivemner innen rettsfilosofi, rettshistorie, rettsøkonomi, rettssosiologi mv. Dekan og fakultetsdirektør slutter seg til dette, og tilføyer at den merverdi som ligger i et utvekslingsopphold på masternivå må kunne rettferdiggjøre at man ikke krever at det nærmere undervisningsopplegget tilsvarer det vi nå etablerer for studentene som tilbringer 5. studieår på Dragefjellet. Møtet med fremmede rettskulturer som studentene får på et utvekslingsopphold gir perspektiver også på norsk rett, og må slik kunne karakteriseres som

en form for metodisk fordypning. Samtidig er det grunn til å understreke at det er merverdien i utveksling som rettferdiggjør denne tilnærmingen, som derfor ikke kan overføres til spørsmålet om godkjenning av valgemner tatt ved andre norske læresteder, jf. punkt 12 nedenfor.

Når det gjelder godkjenning av oppgaver skrevet under utveksling som tilsvarende våre masteroppgaver, vil mange av utfordringene som arbeidsgruppen pekte på løses dersom dekan og fakultetsdirektør får gjennomslag for forslaget som nå fremsettes om å redusere omfanget av JUS399 fra 30 til 20 studiepoeng. Fakultetet har et godt tilbud av utvekslingsmuligheter på masternivå som inkluderer muligheten for å skrive en oppgave med et omfang på omkring 12.000 ord, og som kan godkjennes som tilsvarende en oppgave på JUS399 hos oss uten å måtte legge regelverket så mye på strekk som vi gjør i dag når sammenligningsgrunnlaget er en oppgave på 30 studiepoeng.

Av hensyn til utvekslingsmulighetene på 5. studieår ser dekan og fakultetsdirektør heller ikke grunn til å kreve at studentene som utveksler hele 5. studieår eller som ønsker å skrive masteroppgaven under utveksling, tar et forberedende perspektivemne som tilsvarende *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* (10 sp). Også her mener dekan og fakultetsdirektør at dette kan rettferdiggjøres med den merverdi som forutsetningsvis ligger i et utvekslingsopphold. Samtidig kan det være grunn til å styre studentene i retning av minst ett perspektivfag i løpet av utvekslingsoppholdet, men dette er detaljer som det ikke er påkrevd å ta stilling til på nåværende tidspunkt.

Samlet sett leder dette til at forholdene ligger til rette for at studenter som ønsker det, kan reise på utveksling hele 5. studieår. Innvendingene som i høringsrunden ble fremsatt mot arbeidsgruppens innstilling, er med dette langt på vei imøtekommet.

Tilbake står likevel spørsmålet om det skal være mulig å kombinere utveksling på 3. studieår med utveksling *hele* 5. studieår, altså slik at en student samlet tar 90 av i alt 300 studiepoeng utenfor fakultetet (dvs. 30 prosent av studiet). Arbeidsgruppen tok til orde for at det samlet sett ikke bør være mulig å få godkjent mer enn 60 studiepoeng tatt under utveksling, slik at en student som har reist på utveksling på 3. studieår, må nøye seg med ett semesters utveksling på 5. studieår. Et argument for en slik begrensning er at merverdien av et tredje utvekslingssemester nok må antas å være begrenset, og at det derfor kan hevdes at en student som alt har utvekslet ett semester både på 3. og 5. studieår, vil ha større utbytte av å ta JUS348 *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* (10 sp) og en avsluttende masteroppgave på 20 studiepoeng enn enda et semester i utlandet. Et argument i motsatt retning er imidlertid, som påpekt i høringsrunden, at en samlet grense på 60 studiepoeng kan føre til at studenter avstår fra utveksling på 3. studieår for å beholde mulighetene for å utveksle hele 5. studieår. Etersom spørsmålet ikke er avgjørende for innretningen av 5. studieår, mener dekan og fakultetsdirektør at spørsmål kan utsettes til vi har høstet mer erfaring med hvor mange studenter som velger å reise på utveksling på 3. studieår. Et mulig kompromiss kan være en løsning hvor det i utgangspunktet ikke kan innpasses mer enn 60 studiepoeng, men hvor det kan gjøres unntak for LLM-program eller tilsvarende opplegg av særlig høy kvalitet hos utvalgte partneruniversiteter.

10.Særregler og unntak

10.1 Forskerlinjen

Forskerlinjen (JUS397, 70 sp) forutsettes videreført som i dag. Studenter som skriver stor masteroppgave på Forskerlinjen vil følgelig få fritak fra *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder*, et semi-obligatorisk fordypningsemne og et engelskspråklig spesialemne.

10.2 JUS396 Masteroppgave (60 sp)

Spørsmålet om dagens JUS396 *Masteroppgave (60 sp)* bør videreføres som et alternativ til Forskerlinjen, er ikke opplagt. Arbeidsgruppen tok til orde for nedleggelse, med den begrunnelse at studenter som kvalifiserer for opptak på Forskerlinjen ikke bør kunne velge bort dens tilbud om tett faglig oppfølging, samtidig som studenter som ikke kvalifiserer til opptak på Forskerlinjen, vil ha større læringsutbytte av å følge det ordinære opplegget for 5. studieår.

Dekan og fakultetsdirektør deler oppfatningen av at JUS396 ikke bør videreføres som en konkurrent til Forskerlinjen for studenter som av en eller annen grunn ikke ønsker å tilbringe 5. studieår på fakultetet. Fakultetet bruker store ressurser på Forskerlinjen, i den tro at tett oppfølging bidrar til økt læringsutbytte for studentene – både med tanke på deres rettsvitenskapelige kompetanse og med tanke på andre læringsmål, som ferdigheter knyttet til muntlig presentasjon av egen forskning, diskusjoner i grupper, innsikt i perspektivemner mv. For studenter som kvalifiserer til opptak på Forskerlinjen, og som begynner på 5. studieår i høstsemesteret, gir det liten mening å tilby en mulighet til å skrive stor masteroppgave uten dette undervisningsopplegget.

Samtidig vil dekan og fakultetsdirektør påpeke at Forskerlinjen bare har oppstart på høsten, og derfor ikke er tilpasset studenter som av ulike årsaker ønsker å påbegynne en stor masteroppgave i vårsemesteret. Det er videre slik at blant annet Stortinget og Høyesterett hvert år tilbyr kombinerte skriveplasser og praktikantopphold til studenter som ønsker å skrive stor masteroppgave, og det er opplagt ønskelig at våre studenter kan være med å konkurrere om disse plassene på lik linje med studenter fra UiO og andre læresteder. Dekan og fakultetsdirektør vil derfor foreslå en løsning hvor JUS396 endres til et alternativ forbeholdt studenter som av særlige årsaker ikke kan velge Forskerlinjen.

For studenter som ønsker å påbegynne en stor masteroppgave i vårsemesteret, bør det kreves tilknytning til en konkret forskergruppe på fakultetet for å sikre en integrering i fagmiljøet som minner om den som Forskerlinjen legger til rette for. Det bør også være et vilkår at fakultetet har en intern veileder med førstestillingskompetanse som ønsker å være veileder, og det må legges opp til at det inngås en forpliktende avtale mellom fakultetet, veileder og studenten som sikrer at en student som skriver stor masteroppgave utenfor Forskerlinjen blir integrert i fagmiljøet. Deltakelse på utvalgte deler av opplegget på Forskerlinjen bør være en naturlig del av en slik avtale.

For (de få) tilfellene med helårs skriveplass utenfor Bergen må det utarbeides en egen variant av *Masteroppgave med ekstern skriveplass*, som sikrer tilstrekkelig tilknytning til relevante fagmiljø på fakultetet. Den omstendigheten at studenten forutsetningsvis ikke befinner seg fast ved fakultetet, legger naturlig nok begrensninger på mulighetene. Men det må kunne kreves at studenten deltar på noen møter i relevant forskergruppe, blant annet for å presentere prosjektet.

Plikt til å motta veiledning, avsluttende muntlig eksamen mv. bør være som på JUS399, jf. punkt 5.3 ovenfor.

10.3 Fakultetets LLM-program i EU/EØS-rett og LLM-program ved UiO og UiT

Et annet alternativ på 5. studieår vil være fakultetets nye LLM-program i EU/EØS-rett. Dette er på 90 studiepoeng og inkluderer en masteroppgave på 30 studiepoeng. MAJUR-studenter som ønsker spesialisering i EU/EØS-rett vil kunne søke opptak på LLM-programmet og få spesialemer på til sammen 30 studiepoeng og masteroppgaven på 30 studiepoeng godkjent som 5. studieår.²⁸

Også UiT og UiO tilbyr LLM-program på 90 studiepoeng med en masteroppgave på 30 studiepoeng, og også disse må kunne innpasses som 5. studieår hos oss.

10.4 Engelskspråklige «pakker» på tre spesialemer/engelskspråklige årslinjer

For fagområder med god dekning av engelske spesialemer på MA-nivå bør det som nevnt i punkt 6 åpnes for unntak fra kravet om et fordypningsemne på 20 studiepoeng for tilfeller hvor fagmiljøet ønsker å etablere en «pakke» bestående av tre spesialemer á 10 studiepoeng. Dette gjelder i hvert fall dersom pakken også kombineres med en masteroppgave innen samme fagområde, slik at det i realiteten er snakk om en helårslinje på 50 studiepoeng (heller ikke her bør det gis fritak fra *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder*). Det er nok slik at mulighetene for faglig fordypning vil være bedre på et norskspråklig fordypningsemne på 20 studiepoeng enn på engelskspråklige spesialemer på 10 studiepoeng, bl.a. som følge av innslaget av studenter på BA-nivå, men unntaket kan rettferdiggjøres som følge av det læringsutbyttet som følger av å ta et fullt semester på engelsk, sammen med fakultetets utenlandske studenter, jf. for så vidt argumentasjonen i punkt 9 om utveksling. Samtidig er det viktig at så vel «master classes» som prøving av MA-studenter på engelske spesialemer som inngår i en slik pakke eller linje, legges opp på et vis som i størst mulig grad svarer ut målsettingen om faglig fordypning på 5. studieår.

10.5 Jussformidlingen (JUS325 *Retts hjelp*)

Studenter som får stilling som saksbehandler på Jussformidlingen har anledning til å ta emnet JUS325 *Retts hjelp* på 30 studiepoeng. Studentene kan starte i jobb hos Jussformidlingen etter at de er ferdige med 3. studieår. Det varierer derfor litt om studentene har vært igjennom hele eller deler av 4. studieår før de starter opp.

Muligheten for retts hjelpsemnet bør videreføres, og studentene på Jussformidlingen må derfor få fritak fra så vel kravet til å ta et fordypningsemne som kravet til å ta et engelskspråklig spesialemer. Ett år på Jussformidlingen gir et særegent læringsutbytte, blant annet knyttet til spesialisering innen flere rettsområder, håndtering av klienter, formidling av juss til klienter uten juridiske kunnskaper og tidvis også dårlige norskkunnskaper, samarbeid med andre saksbehandlere og rettspolitiske perspektiver på jussen. Selv om dette læringsutbyttet ikke er helt det samme som utbyttet av et fordypningsemne og et engelskspråklig emne sammen med studenter fra andre rettskulturer, så er det snakk om en form for spesialisering og fordypning som må kunne karakteriseres som likeverdig.

²⁸ Se UiB-forskriften § 10-2 (2).

Studentene på Jussformidlingen blir i dag regelmessig ett semester forsinket i studiene, og Jussformidlingen har i senere år hatt visse rekrutteringsutfordringer. For å avhjelpe dette bør det legges til rette for at studentene som har fullført 4. studieår og jobber på Jussformidlingen som del av 5. studieår får en egen innleveringsfrist for masteroppgaven.. Med innlevering 1-2 måneder senere enn øvrige studenter, vil det være mulig for studentene på Jussformidlingen å skrive masteroppgaven ved siden av jobben som saksbehandler. De må riktignok ta *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* (10 sp) i løpet av dette året, men det bør ikke være noe uoverkommelig hinder. Detaljene knyttet til fremtidig undervisningsopplegg på JUS325 og tilrettelegging for skriving av masteroppgaver ved siden av stillingen som saksbehandler får vi komme tilbake til på et senere tidspunkt, i dialog med Jussformidlingen.

I denne forbindelse må vi samtidig gjennomgå fakultetets godskrivningspraksis andre rettshjelpstiltak som f.eks. Jussbuss og JURK og vurdere om disse fortsatt skal kunne godkjennes som praksis i emnet JUS325.

10.6 MAJUR-2

Fakultetets toårige masterprogram for studenter med bachelor i rettsvitenskap fra Høgskolen i Innlandet, Universitetet i Agder eller Universitetet i Stavanger («MAJUR-2») byr på særegne utfordringer som en følge av mastergradsforskriftens krav til en masteroppgave på minst 30 studiepoeng.²⁹ Det er bare integrerte mastergrader (som MAJUR) som kan ha masteroppgaver på 20 studiepoeng.³⁰

Selv om det i utgangspunktet er ønskelig at opplegget på MAJUR-2 er identisk med de to siste årene på MAJUR, slik som i dag, så mener dekan og fakultetsdirektør bestemt at mastergradsforskriftens krav til en oppgave på 30 studiepoeng på MAJUR-2 ikke kan stå i veien for en faglig begrunnet reform på MAJUR hvor det spaltes av 10 studiepoeng fra dagens JUS399 til en perspektivorientert opplæringsdel (*Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder*, 10 sp). Antall studieplasser på MAJUR-2 er under 10 prosent av antallet på MAJUR (hvh. 30 og 380 studieplasser for opptaket høsten 2023), og det kan ikke være slik at de formelle kravene til MAJUR-2 blir styrende for utformingen av MAJUR. Det er heller ikke opplagt at fakultetet er tjent med å videreføre MAJUR-2 i en situasjon hvor to av universitetene som leverer studenter til dette studieprogrammet, Universitetet i Agder og Universitetet i Stavanger, nå har fått godkjent planene om å opprette egne masterstudium i rettsvitenskap.

En enkel løsning på mastergradsforskriftens krav til masteroppgaven på MAJUR-2 vil være å opprette et eget masteroppgaveemne på 30 studiepoeng for studentene på MAJUR-2. Veiledende ordgrense bør økes fra dagens 12.000 ord og til 15.000 ord, og øvre grense fra 15.000 ord til 18.000 ord, slik som det alt er for oppgaver på 30 studiepoeng ved UiO. Det bør samtidig settes en egen innleveringsfrist sent i semesteret, slik at studentene har reell mulighet til å legge ned de ekstra arbeidstimene som kreves for en oppgave på 30 studiepoeng.

Opplegget for siste studieår på MAJUR-2 blir for øvrig som for studentene på MAJUR, men med det unntak at MAJUR-2-studentene må kunne velge bort et engelskspråklig

²⁹ Forskrift om krav til mastergrad (FOR-2005-12-01-1392), § 6 første ledd, jf. § 3. UiB-forskriften § 10-4(3).

³⁰ Forskrift om krav til mastergrad (FOR-2005-12-01-1392), § 6 andre ledd, jf. § 5. UiB-forskriften § 10-4 (4).

spesialemerne (de bør ikke kunne velge bort *Problemløsning og rettsvitenskapelige forskningsmetoder*, som de må ta før de begynner på selve oppgaven).

11. Spesialisering på vitnemål

Studenter som kombinerer et fordypningsemne med et naturlig tilhørende engelskspråklig spesialemerne, og deretter skriver masteroppgave om tilknyttet problematikk, bør kunne få et vitnemål hvor denne spesialiseringen fremgår (slik som det alt er ved UiO). Samtidig bør det være opp til den enkelte student å be om dette. Erfaringene fra UiO er foreløpig at få studenter ønsker dette, trolig fordi de foretrekker et «generalist-vitnemål». Dette kan imidlertid tenkes å endre seg i fremtiden, og fakultetet bør få på plass et regelverk som gjør at vi kan stadfeste spesialisering for studenter som måtte ønske dette.

12. Godkjenning av emner tatt ved andre norske institusjoner

Spørsmålet om godkjenning av spesialemerne på masternivå, og eventuelt også masteroppgaver, fra andre læresteder i Norge, er viktig. I en situasjon hvor vi forsøker å endre 5. studieår fra et fjernstudium til et studieår som forutsetter tilstedeværelse på Dragefjellet, må det tas på alvor at det i en overgangsfase vil kunne være en del studenter som vil være på utkikk etter muligheter for å tilbringe hele eller deler av tiden annetsteds. I den grad dette skulle gi seg utslag i økte utvekslingstall på 5. studieår, er det langt på vei uproblematisk – gjennom utvekslingen vil studentene få spesialisering på MA-nivå, språkferdigheter, perspektiver på norsk rett mv. som veier opp for den læring som de ellers ville fått på Dragefjellet, jf. punkt 9 ovenfor. Dette stiller seg derimot annerledes for studenter som måtte ønske å erstatte det nye opplegget på 5. studieår med (forutsetningsvis juridiske) spesialemerne fra andre norske læresteder.

Studentenes rett til å få godkjent utdanning fra andre norske læresteder som en del av mastergraden i rettsvitenskap ved UiB reguleres av universitets- og høyskoleloven § 3-5e. Det sentrale vurderingskriteriet er om læringsutbyttet for emnet som søkes godkjent tilsvarer læringsutbyttet for emnet som det er ment å erstatte, jf. § 3-5e (2).

Mye av poenget med endringene av 5. studieår som nå foreslås, er å legge til rette for fordypning og spesialisering gjennom studentaktiv læring og langt tettere oppfølging enn på dagens opplegg. Dette handler ikke bare, og heller ikke først og fremst, om at studentene skal få spesialisert kunnskap om et utvalgt rettsområde. Grepet med et fordypningsemne på 20 studiepoeng legger til rette for dybdelæring som normalt ikke kan oppnås på et emne på bare 10 studiepoeng, og grepet med obligatorisk undervisning på et engelsk spesialemerne legger til rette for samhandling med utenlandske studenter som ikke kan oppnås på annet vis. Andre sentrale læringsmål er metodisk refleksjon, integrering i forskningsaktiviteten på fakultetet, perspektiver på rettsdogmatikken, internasjonalisering, muntlige ferdigheter mv. Flere av disse læringsmålene kan ikke prøves på en fullgod måte på en eksamen, og vil derfor bli kvittert ut gjennom obligatoriske undervisningsaktiviteter.

Søknader om godkjenning av spesialemerne fra andre juridiske læresteder må vurderes konkret, men det må kommuniseres klart til studentene at fakultetet bare kan og vil godkjenne emner med et læringsutbytte som tilsvarer læringsutbyttet for emnene som de er ment å erstatte. Med mindre UiO eller UiT legger om undervisningen på sine valg-/spesialemerne på samme måte som det nå tas til orde for at vi bør gjøre, så vil det i de fleste

tilfeller ikke være mulig å godkjenne valg-/spesialemer fra UiO eller UiT som erstatning for de ulike emnene på vårt nye 5. studieår.

13. Andre endringer av betydning for læringsmiljøet på 5. studieår: Flytting av gjentak til kontinuasjonseksamen i august

Som ledd i reformeringen av 5. studieår undersøker dekan og fakultetsdirektør muligheten for at gjentak av emner på 4. studieår flyttes fra ordinær eksamen påfølgende år til kontinuasjonseksamen i august. Det er et utbredt problem for læringsmiljøet på 5. studieår at et stort antall studenter bruker tid og krefter på å forberede gjentak av 4. årsemner. Dette fører igjen til at studentene på 4. studieår som tar disse eksamenene for første gang, opplever at de konkurrerer med viderekomne studenter og tenker, med rette eller urette, at de derfor ikke får de karakterene som de ville fått om de hadde fått tatt eksamen i fred. Noe som igjen fører til at de gjentar disse eksamenene året etter, osv.

Dekan og fakultetsdirektør legger ikke opp til noen omkamp om gjentaksmulighetene, men mener at flytting av gjentakene fra ordinær eksamen og til kontinuasjonseksamen i august er et grep som sikrer at studentene på 5. studieår kan konsentrere seg helt og fullt om undervisningsopplegget på dette studieåret.

14. Administrative og økonomiske konsekvenser

Et grovt overslag av undervisningstimer ser slik ut (ekskl. prøvingskostnader):

- 8–10 fordypningsemner på 20 studiepoeng á 300 u-timer = 2400–3000 timer. Erstatte ca 15 norske spesialemer á 90 u-timer = 1350 timer. Merforbruk: 1650 timer
- Engelskspråklige valgmer: ingen økning (ut over de $4 \times 5 + 10 = 30$ ekstra timene de alt har fått som ledd i BA-/MA-oppryddingen)
- JUS348 *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder*: ca. 250 u-timer per semester = 500 u-timer per år
- JUS399 *Masteroppgave*: 1 ekstra time til hver av sensorene for muntlig eksamen = $400 \times 2 = 800$ u-timer (men minst halvparten vil være eksterne honorar, ikke interne u-timer)
- Samlet: ca. 2250–2850 u-timer. Tilsvarende ca. 4 nye gruppe A-årsverk, om vi regner med en reell undervisningsplikt på ca. 700 timer

Det må også påregnes ekstra undervisningstimer for utvikling av nye emner og nye undervisningsopplegg.

Administrativt merarbeid: Forslaget krever flere administrative ressurser, særlig knyttet til obligatorisk undervisning på de ulike emnene, men også til de foreslåtte endringene på JUS399. Dette er vanskelig å kostnadsberegne, og vi må prøve å lage ordninger som kan administreres så enkelt som overhodet mulig mht. oppmøteregistrering, beregningsgrunnlag mv. Det er også krevende å administrere mange emner som alle har helt ulike undervisnings- og prøvingsformer, da er det ikke mulig å ta ut noen stordriftsfordeler. Det bør derfor vurderes å utvikle noen standardiserte modeller som de emneansvarlige kan velge blant.

Vi vet også at obligatoriske arbeidskrav fører til mer saksbehandling f.eks. knyttet til tilrettelegging. Et anslag over ressursbehovet på administrativ side kan være 2-3 nye

årsverk. De studieadministrative ressursene vil direkte avhjelpe de begrensede undervisningsressursene vi har.

Kapasiteten i undervisningsrommene på Dragefjellet: En reform som fører til at langt flere 5. årsstudenter enn i dag er til stede på fakultetet, vil øke etterspørselen etter undervisningsrom og lesesalsplasser. Om nødvendig må fakultetet være beredt til å fremskaffe nye undervisningsrom for å ivareta målsettingen om en levende campus også på 5. året.

15. Kort oppsummering og forslag til vedtak:

Saken om reform av femte studieår har vært gjenstand for en grundig prosess. Vi vil gi honnør til de involverte og for måten fagmiljøet har engasjert seg i denne saken.

Det gjenstår fortsatt mange viktige avklaringer på detaljnivå, men vi mener tiden er inne for styret til å gjøre noen viktige prinsippvedtak som skal være retningsgivende for det videre arbeidet.

Vi legger derfor saken frem med følgende forslag til vedtak:

- Fremtidens 5. studieår skal som normalordning bestå av et fordypningsemne på 20 studiepoeng, et engelskspråklig spesialemne på 10 studiepoeng, perspektivemnet *Problemanalyse og forskningsmetoder* på 10 studiepoeng og en masteroppgave på 20 studiepoeng.
- Fakultetet jobber videre mot å etablere helårslinjer på 5. studieår.
- Det etableres et undervisningsopplegg på emnene på 5. studieår som forutsetter at studentene er til stede på fakultetet og deltar i undervisningen.
- Emnet JUS348 *Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder* opprettes i tråd med vedlagt forslag. Endelig læringsutbyttebeskrivelse fastsettes av Studieutvalget.
- På JUS399 *Masteroppgave (20 sp)*, fra og med studieåret 2025/2026, innføres det plikt til å motta veiledning og en justerende muntlig eksamen.
- En forutsetning for implementering av nytt 5. studieår som beskrevet i dette notatet er økte administrative ressurser.
- Fakultetsstyret uttaler at fra høstsemesteret 2023 skal fakultetet dedikere noen lesesaler til studenter som skriver masteroppgave

Karl Harald Sjøvig

Dekan

Øystein L. Iversen

Fakultetsdirektør

16.Vedlegg

Vedlegg 1: Styresak 9/22

Styre: Fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet
Styresak: 9/22
Møtedato: 1.2.2022
Journalnummer: 2022/1550

REFORM AV 5. STUDIEÅR – OVERORDNEDE RAMMER OG VIDERE PROSESS

1. Innledning

Arbeidsgruppen for 5. studieår la frem sin innstilling 15. februar 2021 (Vedlegg 1). Innstillingen ble sendt på høring internt på fakultetet våren 2021, og det kom inn 14 høringsuttalelser innen fristen 23. april (samlet i vedlegg 2). I kjølvannet av høringsrunden ble det gjennomført et digitalt allmøte 6. mai. Forberedelsen av en styresak om reform av 5. studieår ble deretter påbegynt høsten 2021, etter at det nye dekanatet var på plass, men arbeidet ble noe forsinket som følge av mer presserende saker, herunder særlig knyttet til koronapandemien.

Spørsmålet om reform av 5. studieår er stort og viktig. Høringsrunden viser at det er ulike oppfatninger om flere av arbeidsgruppens forslag. På samme måte som ved reformen av 1.-3. studieår mener dekan og fakultetsdirektør at det er viktig å sikre en god og grundig prosess, og at det derfor er riktig at saken i denne omgang bare legges frem som en drøftingssak. Fakultetsstyrets bes om å uttale seg både om innretningen av fremtidens 5. studieår, og prosessen frem til et endelig vedtak i saken. Selv om det er ønskelig med fremdrift i saken, er det ingen hastesak – de vedtatte endringene på 1.-3. studieår som nå implementeres, utløser ikke i seg selv behov for endringer på 5. studieår. Selv om det er ønskelig at en reform av 5. studieår er klar når første kull på den reviderte studieordningen begynner på dette året høsten 2025, er det ikke slik at dette er påkrevd. En annen sak er at implementeringen av den reviderte studieordningen på vårsemesteret på 3. året, som vil skje våren 2024, vil få en viss betydning for innretningen av de engelskspråklige spesialemnene på 5. studieår (se egen styresak om det nye vårsemesteret på 3. studieår, sak 8/22).

Ettersom dette er første gang arbeidet med reform av 5. studieår på studieordningen av 2021 legges frem for dagens fakultetsstyre, inkluderer dette saksforelegget også en del bakgrunnsinformasjon, med videre henvisninger til tidligere utredninger og vedtak.

2. Den overordnede målsettingen for 5. studieår: fordypning på en levende campus

Oppfatningen av at det er behov for en nivåheving på 5. studieår har stått sentralt i arbeidet med å reformere større deler av studieordningen av 2003. Når det nå er etablert valgemenner og utvekslingsmuligheter på 3. studieår er det enklere å ytterligere øke de faglige kravene til både de valgemenner og de utvekslingsmuligheter som vi vil tilby på fremtidens 5. studieår. På

dagens ordning er det et uløselig spenningsforhold mellom fakultetets mål om å være et attraktivt utvekslingssted for utvekslingsstudenter fra andre land og det tilknyttede ønsket om å la disse studentene få møte våre egne studenter på den ene siden, og ønsket om et reelt masternivå på 5. studieår på den andre siden. –Langt de fleste av de utenlandske studentene som vi tar imot er på bachelor-nivå (3. og 4.årsstudenter), og dette, sammen med begrensede undervisningsressurser, legger noen begrensninger på det faglige nivået på de engelskspråklige spesialemnene som vi tilbyr på dagens 5. år.

Dekan og fakultetsdirektør slutter seg til arbeidsgruppens oppfatning av at det utvilsomt er elementer på dagens opplegg på femte studieår som holder høyt faglig nivå, og som sikrer eller i det minste legger til rette for at studentene kan oppnå det læringsutbyttet som læringsutbyttebeskrivelsen foreskriver. Dette gjelder særlig JUS397 *Forskerlinjen*, hvor tett oppfølging av liten gruppe utvalgte studenter sørger for et høyt læringstrykk gjennom hele semesteret. Det gjøres mye godt arbeid med de norskspråklige spesialemnene, men de svært begrensede undervisningsressursene gjør at det nok dessverre langt på vei er gjennom selvstudium at studentene tilegner seg det påkrevde læringsutbyttet.

Samtidig deler dekan og fakultetsdirektør arbeidsgruppens oppfatning av at nivået på dagens 5. studieår samlet sett er for ujevnt, og minstekravene for små. To eksempler er de engelskspråklige spesialemnene og den ordinære masteroppgaven på 30 studiepoeng (JUS399), hvor det nok er slik at ambisiøse og selvstendige studenter kan oppnå ønsket fordypning, men hvor undervisningsopplegget og minstekravene for bestått er for beskjedne til at fakultetet kan garantere at dette gjelder samtlige studenter. Et tredje eksempel er kravene vi stiller til studenter som tar deler av 5. studieår i utlandet. Selv om fakultetet oppmuntrer studentene våre til å velge emner på masternivå, er det noen som tar emner ment for bachelorstudenter (gjelder spesielt Erasmus+-avtalene).

Et utslag av det beskjedne undervisningstilbudet på 5. studieår, både på spesialemnene og for studentene som skriver masteroppgaver, er at altfor få av studentene på 5. studieår befinner seg på Dragefjellet dette året. Det er vanskelig å tallfeste dette, men det er betegnende at oppmøtet på forelesningene som tilbys på JUS399 *Masteroppgave (30 sp)* gjennomgående er i størrelsesorden 30-40 studenter hvert semester, noe som utgjør bare om lag 25 prosent av de studentene som hvert år leverer sin masteroppgave.³¹ På de engelskspråklige spesialemnene er det velkjent at det er stor forskjell på antall MAJUR-studenter som er oppmeldt i et emne og de som faktisk møter på undervisningen, og også på de norskspråklige valgemnene er det slik at det er mange fjernstudenter (det er ikke bare egne MAJUR-studenter som er fjernstudenter men også studenter fra andre institusjoner, ferdige kandidater som tar ytterligere fordypning og andre personer som tar emnene som videreutdanning).

Dekan og fakultetsdirektør slutter seg til arbeidsgruppens overordnede målsetting for morgendagens 5. studieår: faglig fordypning på høyt nivå, på en levende campus med mange 5. årsstudenter som man kan diskutere og kollokviere med. Det vil fremdeles være slik at visse spesialemnener bør innrettes slik at de kan tas også av andre enn våre egne studenter, som f.eks. studenter fra UiO og UiT – primært emner som vi etter avtale med UiO og UiT har et nasjonalt ansvar for. Det er også ønskelig å samarbeide med UiO og UiT om visse emner som skal kunne tas av studenter ved alle tre fakulteter, og som derfor

³¹ 60-80 studenter om de to semestrene legges sammen, holdt opp mot de ca. 300 studentene som årlig uteksamineres med en masteroppgave skrevet hos oss.

forutsetningsvis ikke kan legge opp til fysisk tilstedeværelse på Dragefjellet.³² Dette hindrer imidlertid ikke at det må være et prioritert mål å få på plass et 5. studieår som sørger for at alle de av MAJUR-studentene våre som ikke reiser på utveksling, er til stede i studiemiljøet på campus. Dersom man studerer jus i Bergen, bør det være en selvsagt forventning at man fysisk befinner seg i Bergen – også på siste studieår.

Dekan og fakultetsdirektør slutter seg med disse bemerkningene til arbeidsgruppens vurdering av «overordnede føringer og målsettinger» (punkt 4 i sluttrapporten), og ber om styrets tilslutning til at disse blir styrende for det videre arbeid med reform av 5. studieår.

3. Forholdet mellom 4. og 5. studieår

Arbeidsgruppen foreslår at dagens mulighet til å snu om på rekkefølgen på 4. og 5. studieår bør oppheves, for å sikre faglig progresjon fra år til år gjennom hele studieprogrammet (punkt 4 i innstillingen). Opplegget på 5. studieår må kunne forutsette at studentene har gjennomført 4. studieår. Dette hindrer ikke at det i individuelle tilfelle kan fastsettes unntak i en students studieplan, men fakultetet bør ikke generelt gi uttrykk for at det ikke spiller noen rolle om man har fullført tre eller fire år med studier får man begynner på 5. studieår.

Dekan og fakultetsdirektør slutter seg til denne vurderingen og ber styret gjøre det samme.

4. Strukturen på fremtidens 5. studieår – helårslinjer, masterlinjer, fordypningsemner på 20 sp eller mindre strukturelle endringer?

Inspirert av den forrige Studieordningskomiteens forslag til spesialiserte «linjer» på masterdelen av studiet³³ drøfter arbeidsgruppen om det bør innføres «helårslinjer» på 5. studieår (punkt 6 i innstillingen). Arbeidsgruppen anbefaler ikke en slik løsning, primært av praktiske og administrative årsaker. Dekan og fakultetsdirektør ønsker tilbakemelding fra styret på om en modell med helårslinjer er noe fakultetet bør arbeide mot på lengre sikt, eller om ideen om helårslinjer bør legges bort av prinsipielle årsaker (studentenes valgfrihet, faglige kombinasjoner på tvers av eventuelle «linjer» mv.).

Arbeidsgruppens alternativ til helårslinjer er en variant med omlegging av JUS399 *Masteroppgave* (30 sp) til 8 fagspesifikke «masterlinjer» med en integrert opplæringsdel (punkt 8 i innstillingen), supplert med et større antall fordypningsemner på 20 sp. (punkt 9). Selv om de siste 10 studiepoengene er «frie» er det snakk om en omfattende og gjennomgripende reform av hele studieåret, med betydelige innslag av obligatoriske undervisningsaktiviteter.

Alternativet til arbeidsgruppens forslag, vil være et forsøk på å få til den ønskede nivåhevingen innenfor den eksisterende strukturen hvor studentene står fritt til å velge 3 spesialemer á 10 sp (omtalt som en «fri småemnemodell» av arbeidsgruppen). Det er grunn til å tro at økte undervisningsressurser til spesialemerne på 5. studieår vil føre til økt læringstrykk, og dersom ressursene går til studentaktiv undervisning på campus, vil det kanskje føre til økt tilstedeværelse av studentene på fakultetet. Selv om forholdene vil ligge bedre til rette for faglig fordypning på et emne på 20 sp, kan det nok oppnås reelt masternivå

³² Fakultetet har allerede to slike emner - JUS294-2-A *Privacy and Data Protection* og JUS295-2-A *Legal Technology: Artificial Intelligence and Law*, begge i regi av CELL-samarbeidet.

³³ Delinnstilling II fra Studieordningskomiteen, 28. April 2016, kapittel 3.7.

innenfor dagens modell med emner på 10 sp. dersom det tilføres betraktelig flere undervisningsressurser enn i dag.

Forslaget om masterlinjer med en integrert (og obligatorisk) opplæringsdel er utførlig kommentert i en høringsuttalelse fra rådgiver Karitha Reisæter og seniorkonsulent Eivind Ramsøy Jerve, med tilslutning fra 12 kollegaer fra administrasjonen. Uttalelsen tar opp de administrative utfordringene ved arbeidsgruppens forslag. Dekan og fakultetsdirektør går ikke inn på disse utfordringene i dette saksforelegget, men bemerker at det er viktig å ha de administrative utfordringene med i den videre diskusjonen om reform av 5. studieår. At endringer innebærer administrativt merarbeid kan ikke i seg selv være avgjørende, men fakultetet må i så fall være beredt til å sette av de nødvendige administrative ressursene.

Til den overordnede diskusjonen om masterlinjer med obligatorisk undervisning, vil imidlertid dekan og fakultetsdirektør fremheve Reisæter og Jerves forslag om valgfrihet mellom en «eksamensmodell» og en «seminarmodell», slik som det er på ex.phil.:

Vi ønsker å legge frem et alternativt forslag til det skisserte opplegget som gir studentene større fleksibilitet og mulighet til å fullføre studiet det semesteret de er normert til. Vi foreslår at masteroppgaven deles slik emnet Ex. Phil er delt, med en «eksamensmodell» og en «seminarmodell». Dersom en student er meldt opp til «eksamensmodellen», skal vedkommende levere en masteroppgave slik som i dag. Det må vurderes nærmere om det skal inngå arbeidskrav i «eksamensmodellen» for å kompensere for den obligatoriske undervisningen som gis i «seminarmodellen», og hva form og innhold i disse kravene eventuelt skal være. Dersom en student er meldt opp til «seminarmodellen» skal vedkommende følge linjeundervisningen og levere eventuelle krav knyttet til denne, og en masteroppgave i tillegg.

For en del studenter vil nok seminarmodellen i seg selv være interessant og så progresjonsfremmende at man ikke trenger gulrøtter for å velge modellen. Vi vil likevel presentere to mulige gulrøtter for de studentene som velger seminarmodellen: fast lesesalsplass (se nærmere om dette i kapittel 8) og prioritert tilgang til interne veiledere og eksterne veiledere med ph.d.-grad. Dette vil være med på å skape ytterligere tilhørighet til studentmiljøet i perioden man skriver masteroppgaven.

Den skisserte løsningen vil avhjelpe de administrative vanskelighetene med den foreslåtte modellen fra arbeidsgruppens innstilling. Dersom en student ikke deltar på obligatoriske aktiviteter eller møter til obligatorisk undervisning, vil personen miste retten og godene ved å skrive på seminarmodellen. For å avklare dette på et tidlig stadium kan det for eksempel være obligatorisk å delta på x antall konkrete seminarer. Videre vil denne modellen gi studentene mulighet til å skrive innenfor alle linjer i alle semestre, der de som skriver på linjer uten undervisning må meldes opp til eksamensmodellen. Dersom for eksempel 2/3 av studentene velger seminarmodellen vil vi også kanskje ende opp med undervisningsgrupper av en mer håndterbar størrelse og med studenter som faktisk er motivert for å delta i gruppeundervisning.

Dekan og fakultetsdirektør mener en slik modell kan være verdt å diskutere nærmere, og inviterer styret til å uttale seg om dette. Prøvingen på «eksamensmodellen» må nødvendigvis være mer omfattende enn på «seminarmodellen», for å kvittere ut de av læringsmålene for masteroppgavekursene som på seminarmodellen dekkes inn av undervisningsaktivitetene, men det bør være mulig – for eksempel i form av en avsluttende muntlig eksamen hvor studentene må presentere og forsvare oppgaven sin. En løsning hvor studentene kan velge mellom en «seminarmodell» og en «eksamensmodell» vil også besvare de prinsipielle innvendingene mot mer obligatorisk undervisning som fakultetet

læringsdesigngruppe kommer med i sin høringsuttalelse,³⁴ og som også berøres i flere av de andre høringsuttalelsene.

Dekan og fakultetsdirektør inviterer styret i denne omgang til å komme med overordnede synspunkter på arbeidsgruppens forslag, i lys av de høringsuttalelsene som er kommet inn.

5. Innpassing av emner tatt ved andre institusjoner (utveksling mv.)

Arbeidsgruppen drøfter relativt utførlig hvilke konsekvenser den mener dens foretrukne modell for 5. studieår bør få for spørsmål om innpassing av emner tatt ved andre institusjoner, i Norge eller i utlandet (punkt 10). Forslaget har gitt opphav til en kritisk høringsuttalelse fra rådgiverne Ingrid Tøsdal, Eli Tjerandsen og Nathalie Gaulier, med tilslutning fra 8 kolleger, og dette ble også diskutert på det etterfølgende allmøtet 6. mai 2021.

Dekan og fakultetsdirektør anser det hensiktsmessig å vente med denne diskusjonen til innholdet av fremtidens 5. studieår er nærmere avklart.

Forslag til vedtak:

Styret tar saksforelegget til orientering saksforelegget og imøteser en senere sak med forslag til nærmere innretting av 5. året og reglementsendringer.

Karl Harald Søvig
dekan

Øystein L. Iversen
fakultetsdirektør

Vedlegg:

Vedlegg 1: [Innstillingen fra arbeidsgruppen for 5. studieår.](#)

Vedlegg 2: [Høringsuttalelser til innstillingen.](#)

27.01.2022 CSO/HHF

³⁴ Høringsinnspill fra Læringsdesigngruppen ved Det juridiske fakultet angående Delinnstilling I fra Arbeidsgruppen for revidert studieordning – femte studieår, s. 3-4.

Vedlegg 2 Høringsuttalelser sak om reform av femte studieår

Nr.1: Innspill fra Erling Johannes Husabø

Nr.2: Innspill fra Skatterettsgruppen

Nr.3: Innspill fra stipendiatene Tarjei Ellingsen Røsvoll og Martin Mindestrømmen

Nr. 4: Innspill fra Tore Lunde og Torger Kielland

Nr.1: Innspill fra Erling Johannes Husabø

Høyring om “Fremtidens 5. Studieår” – eit lite innspel

Dekanus og fakultetsdirektør har invitert alle tilsette til ei høyring basert på eit utkast til fakultetsstyresak om “Fremtidens 5. Studieår”. Hovudformålet er å leggja til rette for ei større fagleg fordjuping på 5. studieår og slik bidra til ei kvalitetsheving av jussutdanninga som heilskap.

Med dette framlegget peikar leiinga ut ein tydeleg kurs mot framtida, samtidig som ein er open om dei praktiske og ressursmessige utfordringane fakultet står overfor. Eg kan i all hovudsak slutta meg til dei forslaga som er sette fram. Innspelet mitt dreier seg om ei mogeleg justering innanfor dei hovuddrammene som vert føreslått.

Ein viktig brikke i forslaget er å utarbeida «spesialiserte heilårslinjer» på 5. studieår, der skrivning av masteroppgåva inngår. Samtidig er forslaget å redusera masteroppgåva til 20 studiepoeng og oppretta ein felles opplæringsdel på 10 studiepoeng, førebels kalla «Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder». Den felles opplæringsdelen kan gjerne takast ved starten av 5. studieår, sjølv om masteroppgåva normalt vert skriven til slutt (sjå s. 10).

Ei innvending mot å skilja ut ein felles opplæringsdel på denne måten er at opplæring i og diskusjon av problemanalyse og metode lett kan bli vel abstrakt så lenge studenten enno ikkje har sikta seg inn mot eit spesielt fagfelt og si eiga problemstilling. Den beste måten å læra seg problemanalyse og metode på er å gjennomføra det i eit praktisk arbeid. Det vert rett nok føresett at studentane i denne opplæringsdelen skal kunna arbeida med å utvikla ei problemstilling for eit masteremne (s. 8). Men dersom studenten ikkje har starta den faglege spesialiseringa og heller ikkje har innleidd kontakt med fagmiljøet for den heilårslinja han eller ho vil velja, kan arbeidet med problemstillinga på dette stadiet bli noko i retning av eit tankeeksperiment. I dette perspektivet ville det vera betre å ha ein linjebasert opplæringsdel på 10 studiepoeng, slik arbeidsgruppa for 5. studieår føreslo.

Sjølv om det er framført gode grunnar til å gå bort frå ein linjebasert opplæringsdel, meiner eg ein bør arbeida i retning av ein «hybridmodell» her. Det kan gjerast ved at delar undervisingsopplegget for opplæringsdelen vert lagt til grupper som svarar til dei ulike heilårslinjene. Her kan fagpersonar frå dei aktuelle linjene bidra med fagspesifikke perspektiv, til dømes på aktuelle former for tverrfagleg samarbeid. Studentane vil då både få møta fagpersonar frå linja og få hjelp til å drøfta og utvikla meir konkrete problemstillingar for ei mogeleg masteroppgåve. Samla sett vil dette kunna gi det viktige sisteåret av juss-studiet eit endå meir heilskapleg preg.

Bergen 23.05.23

Erling Johannes Husabø

Nr. 2: Innspill fra Skatterettsgruppen

Emne: Høringssvar - Forslag til ny studieordning på femte studieår jus

Fra: Skatterettsgruppen

Dato: 23. mai 2023

Vi vil takke for muligheten til å gi innspill til forslaget om ny studieordning på femte studieår. Vi har lest gjennom forslaget med stor interesse, og vil gjerne dele noen tanker og kommentarer.

Sammendrag:

Støtte til helårslinjer: Vi støtter forslaget om innføring av helårslinjer og fordypningsemner på 20 studiepoeng. Vi ser særlig positivt på opprettelse av en selskaps- og skatterettslinje, som består av fire fag, der studenter velger tre av dem for å sikre fordypning i enten selskapsrett eller skatterett.

Bekymring for obligatorisk engelskspråklig valgfag: Gruppen uttrykker bekymring for forslaget om et obligatorisk engelskspråklig valgfag på 10 studiepoeng på femte studieår. Dette er fordi vi mener det kan begrense studentenes muligheter for å fordype seg i felt som selskapsrett og skatterett, som i stor grad er basert på norske kilder.

Innspill til faget "Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder": Vi uttrykker støtte til et fag i problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder, forutsatt at det ikke griper inn og tar tid fra valgfagene. Vi er imidlertid bekymret for innretningen av kurset og foreslår at det bør fokusere mer på juridisk metode og rettskildepblematikk som studenter møter i masteroppgaveskriving og rettsforskning. Som en del av undervisningsopplegget, kan studentene typisk få deloppgaver som er relevante for deres masteroppgave, for å utvide deres metodiske perspektiver og evne til å avdekke forskningsspørsmål, underproblemstillinger og saksmønstre som er relevante for deres tema.

Helårslinje

Først og fremst vil vi uttrykke vår støtte til ambisjonen om å på sikt innføre helårslinjer, inkludert fordypningsemner på 20 studiepoeng. Vi ser positivt på en linje bestående av selskapsrett og skatterett. En slik linje kan bestå av fire fag – selskapsrett I, selskapsrett II, skatterett I og skatterett II, hvor studentene velger tre av dem, slik at de enten får 20 poeng i skatterett eller 20 poeng i selskapsrett, som da bli fordypningsfaget, og 10 poeng i motsatt felt. De som har hatt grunnleggende skatterett på tredjeåret kan t.o.m. få fordypning i både selskapsrett og skatterett med en slik ordning.

Obligatorisk engelskspråklig valgfag

Vi er bekymret for forslaget om et obligatorisk engelskspråklig valgfag på 10 studiepoeng på femte studieår, da vi er avhengig av å ha 30 studiepoeng tilgjengelig for å få gjennomført vår linje i selskapsrett og skatterett. Det er viktig å anerkjenne at emner som selskapsrett og skatterett i stor grad er basert på norske kilder, som høyesterettspraksis, og derfor må gå på norsk. Det er ikke mulig å ha et rent fag på engelsk i internasjonal skatterett, da fordypning i skatterett også krever norsk bedriftsskatterett og merverdiavgift. Et krav om engelskspråklig valgfag vil begrense studentenes muligheter til å fordype seg i skatterett da man er avhengig av å ha grunnleggende selskapsrett for å kunne ta skatterett fordypning.

Det er allerede bestemt at man skal ha et obligatorisk engelsk valgfag for de som ikke er på utveksling på tredje studieår, og da begrenser det behovet for et ytterligere krav om et engelskspråklig fag på femte studieår. Studentenes engelskkunnskaper forbedres kontinuerlig, og med utviklingen av språkteknologier, vil språkbarrieren bli mindre og mindre fremover. Om faget er på engelsk eller norsk er heller ikke en treffsikker målestokk på hvor god trening studentene får i å bruke internasjonale kilder. I skatterett må studentene forholde seg til en hel rekke internasjonale kilder knyttet til EØS-rett og

skatteavtaler, og som må kombineres med norske kilder og dommer. Målet om faglig fordypning forsvarer ikke den prioritering av engelskspråklige emner som forslaget legger opp til, og vi risikerer å bli konkurransutsatt mot andre institusjoner som BI der opplegg skreddersys for fordypning i skatterett og selskapsrett. Om kravet om engelskspråklig valgemne skulle bli vedtatt, kan problemet løses med dispensasjon, men det vil være uheldig for planleggingen og forutsigbarheten for oss om det blir langvarig usikkerhet knyttet til dette.

Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder

Vi er positive til et fag i problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder på femtestudieår som går parallelt med skrivingen av masteroppgaven, forutsatt at det ikke griper inn og spiser tid fra valgfagene (noe vi forstår det ikke skal gjøre).

Vi er imidlertid i tvil om den foreslåtte innretningen på faget er hensiktsmessig, hvor det oppgis at det sentrale er å opparbeide evne i å identifisere og formulere rettslige problemstillinger av «*spørsmål som ikke alt i utgangspunktet har en rettslig innretning*». Hvis målet er å trene opp studenter i metode og rettsforskning virker dette begrensende. Svært mange spennende juridiske forskningsområder er allerede behandlet og har en juridisk innretning, uten at det dermed er sagt at ikke ytterligere studier, perspektiver og forskning er verdifullt.

Vi mener at et 10-studiepoengs fag som går parallelt med en 20-studiepoengs masteroppgave bør konsentrere seg mest mulig om juridisk metode og rettskildeproblematikk som man møter i masteroppgaveskriving og rettsforskning. Studentene kan typisk få deloppgaver som er relevante for deres eget avhandlingstema, som kan handle om å identifisere nærmere forskningsspørsmål og reflektere over rettskildebruk m.v. De kan også få opplæring og oppgaver knyttet til å identifisere faktavarianter eller saksmønstre som er relevante for deres tema. Dessuten kan man ha en undervisningsdel om rettspolitiske/de lege ferenda-drøftelser, hvor studentene oppfordres til å identifisere de lege ferenda-spørsmål relevante for deres oppgave, og reflektere over hvordan de kan løses, herunder hva man kan hente fra mer generell litteratur om dette. Det er også mulig å lage egne valgfrie deler innad i kurset, som f.eks. en del om empirisk forskning, en del om spesialisering i rettsdogmatisk forskningsmetode o.l., så studentene kan fordype seg i litteratur og løse deloppgaver basert på hva de ser for seg er mest relevant for deres eget tema.

Med vennlig hilsen

Guri Lindblad, Per Morten Pind, Jacob Norvik Jervell og Henrik Skar.

Nr.3: Innspill fra stipendiatene Tarjei Ellingsen Røsvoll og Martin Mindestrømmen

Høringsuttalelse til reform av femte studieår,

Fra stipendiatene Tarjei Ellingsen Røsvoll og Martin Mindestrømmen

Det vises til utkast til læringsbeskrivelse for det foreslåtte emnet JUS350 Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder, og frist til å komme med høringsuttalelse til foreslått studiereform satt til 23.05.2023. Vi vil med dette inngi følgende høringsvar.

Utkastet til læringsbeskrivelse peker på en rekke utfordringer knyttet til forventninger om juristers evne til å navigere i tverrfaglige landskap og kritisk evaluere eventuelle bidrag fra andre vitenskapsdisipliner. Vi deler denne problembeskrivelsen, og vil i utgangspunktet uttrykke vår støtte til forslaget om et eget emne som kan gi studentene nødvendige verktøy for å håndtere den virkeligheten som møter dem i det praktiske rettsliv så vel som i rettsforskningen. Reformen av femte studieår legger opp til større akademiske krav og en sterkere innføring i rettsvitenskapens måte å arbeide på. Dette er vi svært positive til. Det er også avgjørende at praktikere har grep om og forstår forskjellene på praktisk-juridisk arbeid, og rettsvitenskapelig arbeid. Som veiledere av masterkandidater er vår erfaring at kandidatenes kunnskap om vitenskapelig arbeid er svært begrenset. Vi har basert på disse erfaringene noen bekymringer knyttet til det opplegg som her er skissert, og vil derfor komme med noen innspill til justeringer i det endelige opplegget, men understreker at vi i hovedsak er positiv til forslagene.

Det første innspillet er at man allerede på begynnelsen av femte studieår — kanskje også en gang i løpet av fjerde — bør få studentene til å sette i gang sin egen tankeprosess, og å tenke på den problemstillingen de vil arbeide med. Problemstillingen bør modnes for å få læringsutbytte av det nye faget, og å komme i gang raskt nok med masteroppgaven til å leve opp til de kravene som stilles til masteroppgaver. Vi er bekymret for at en innføring i problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder i starten av det samme semester masteroppgaven skal skrives, ikke vil skape tilstrekkelig rom for nødvendig refleksjon. Vår frykt er at studentene i dag har liten eller ingen kunnskap om hva rettsdogmatisk forskningsmetode går ut på. De besitter heller ingen reflektert teoretisk kunnskap om retten som objekt. For en gjennomsnittlig jusstudent er det for eksempel et ukjent fenomen at rettsvitenskapens oppgave er systematikk (eller at det materialet de har lært i fem år, har blitt systematisert *for dem* og hvilke implikasjoner dette har). Man bør være realistisk om disse utgangspunktene.

Et alternativ til en refleksjonsprosess på et tidligere stadium, kunne være å se på muligheten for å strekke selve oppgaveskrivingen over to semester. Vi tenker da at femte studieår kunne starte med JUS350 slik foreslått, og at masteroppgaven kan ha samme omfang som foreslått (20 poeng) men at studenten også må ta andre fag underveis i skriveprosessen. Lignende opplegg er etter det vi har

forstått ikke uvanlig på HF, for eksempel for de som velger å skrive 30 poengs masterprogram i filosofi (FIL4091), og vi antar det eventuelt vil kunne være mulig å høste erfaringer derfra. Innenfor andre fagfelt begynner skriveprosessen alt på fjerde studieår. Fordelen med en forlenget skriveperiode er at det vil kunne skape rom for dypere refleksjon over en lengre tidsperiode, samtidig som det legger til rette for læring av en annen ferdighet som også vil være svært nødvendig å ha tilegnet seg i det studenten trer ut i arbeidslivet; evnen til å kunne arbeide med ulike prosjekter samtidig.

Det andre innspillet er knyttet til innholdet i faget *JUS 350 Problemanalyse og rettsvitenskapelige forskningsmetoder*. Slik dette fagets innhold og rolle i reformen er beskrevet, mener vi at det kan ha en del utilsiktede virkninger, selv om intensjonene er gode. Det er positivt at man vil synliggjøre alternative tilnærminger til rettsvitenskapelig arbeid, men det ligger et stort arbeid i å lære studentene å forstå hvordan rettsvitenskap skiller seg fra praktisk juridisk metode. Rettsvitenskap er en autonom vitenskapelig disiplin, og kan derfor ikke analogiseres til å skrive en juridisk utredning, hvor man innenfor visse rammer likevel skal være lojal overfor en oppdragsgiver. Dette stiller krav til resonnementenes kvalitet og vitenskapelige stringens, og handler om langt mer enn merkelappene rettspolitikk og rettsdogmatikk. Det bør derfor understrekes at emnets sentrale mål er å gi studentene rom til å reflektere rundt hva rettsdogmatisk vitenskapelig metode er.

Vi er i forlengelsen også skeptiske til å gi studentene inntrykk av at deres oppgave i større eller mindre grad er å ta stilling til andre fagdisipliners kunnskap, fordi dette kan gi studentene den feilaktige oppfatning om at dette er noe de er i stand til. Det er de ikke, og det vil de ikke bli. Spørsmålet man da må ta stilling til er: Hvilken *holdning* skal man gi studenter overfor andre fagdisipliners kunnskap? Bør det være jurister som stoler på de faglige vurderingene til andre eksperter, eller bør det være jurister som stiller kritiske spørsmål, og er skeptisk til mulighetene for å si noe om virkeligheten? Vår vurdering er at jurister hadde hatt godt av å lære en større grad av *epistemisk pessimisme*, som vil si, lære en større skepsis til menneskets evne til å tilegne seg sikker kunnskap om verden. I den forbindelse, er det etter vår mening et stort behov for å gi studentene en innføring i ulike begrensninger knyttet til statistisk funderte analyser og de konklusjoner det er vitenskapelig holdbart å trekke på bakgrunn av dem.

Nr. 4: Innspill fra Tore Lunde og Torger Kielland

Universitetet i Bergen

Det juridiske fakultet

v/studiedekan Halvard H. Fredriksen

Onsdag 31. mai 2023

Det vises til fakultetsnytt av 5.5.23, hvor det bes om innspill til utkast til reform av femte studieår.

Som medlemmer av immaterialrettsmiljøet ved Det juridiske fakultet gis i det følgende noen merknader til utredningen, og refererer til utredningens avsnittsnummerering.

Til punkt 3: Vi støtter den overordnede målsetningen for femte studieår, hvor det legges vekt på faglig fordypning og opplæring til selvstendig arbeid som styrende for det videre reformarbeidet. I denne forbindelse vil vi understreke at en annen målsetting, arbeidslivsrelevans, etter vår vurdering vanskelig lar seg forene med denne overordnede målsetningen. Vi mener derfor at ambisjonen om å styrke jusstudiets arbeidslivsrelevans bør skrinlegges. dette utelukker selvsagt ikke, som også arbeidsgruppen peker på - at hensynet til studiets arbeidslivsrelevans også kan tas hensyn til i vurderingen av reformarbeidet.

Til punkt 4: Vi er videre enig i strategien om å velge et opplegg med fordypningsemner på 20 studiepoeng som et skritt på veien mot mulige helårslinjer. Vi bekrefter i denne forbindelse at vi anser immaterialrettsfagene aktuelle som fordypningsemner på slike 20 studiepoengs emner, og vi er interesserte i å bidra til utvikling av et slikt emne. Vi er også enige i forslaget om muligheten for integrasjon mellom et slikt fag og skriving av masteroppgave innenfor samme fagkrets. Videre støtter vi tanken om alternative prøvingsformer. Vi viser til at faget JUS260-2-A Design- og patentrett i flere år har hatt hjemmeeksamen i kombinasjon med muntlig eksamen. Vi ser for oss et lignende opplegg for prøving på et fordypningsemne i immaterialrett.

Videre støtter vi forslaget om å begrense masteravhandlingen til 20 poeng, men beholde, eventuelt øke, ordgrensen. Vi er også enig i forslaget om at det er gjeninnføres en plikt til å motta veiledning. Vi understreker at kontrollen med at slik veiledning er mottatt må gjøres administrativt svært enkel for de vitenskapelige ansatte, og at det ikke kreves noen detaljert

rapport. Vi minner i denne forbindelse om at fakultetet tidligere har gått bort fra rapporteringsskjema for utført veiledning, nettopp av hensyn til å begrense unødig byråkrati. Vi er også enig i forslaget om at det bør innføres justerende muntlig eksamen på juss 399, men at dette bør kunne gjennomføres på digitalt for sensorer som ikke er bosatt i Bergen. Vi stiller oss også bak grunntanken om at hvert fordypningsemne bør få en betydelig frihet med hensyn til å lage et undervisningsopplegg som best passer for vedkommende emne.

Til punkt 8: Vi er enige i grunntanken om obligatorisk tilstedeværelse på femte studieår. Vi vil også understreke at et krav om obligatorisk tilstedeværelse i så fall må gjelde for alle fag på femte studieår, slik at studentene ikke gis insentiver til å velge fag hvor tilstedeværelse er frivillig.

Vi vil samtidig advare mot å undervurdere kompleksiteten og utfordringene som ligger i denne målsetningen. For å forsvare et krav om tilstedeværelse, må femte studieår fylles med et innhold som fremstår som tilstrekkelig avansert og faglig krevende og med større grad av oppfølging. For studentene vil dette innebære at et krav til obligatorisk tilstedeværelse også bør være noe mer enn et krav til fysisk oppmøte. Et slikt opplegg vil imidlertid kreve betydelige undervisningsressurser, og vi er redd for at man overvurderer hvor mye undervisning som kan gis innenfor de foreslåtte rammene.

Tore Lunde

Torger Kielland